

DE LICHTE VOORDE

PERIODIEK VAN DE
VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE TE LICHTENVOORDE

Johannes Diderichs, gemeenteveldwachter
in Lichtenvoorde van 1866 tot 1887

No. 47
Januari 2003
ISSN: 0927-6688

Bij de afbeelding op de voorkant:

Johannes Diderichs, gemeenteveldwachter in Lichtenvoorde van 1866 tot 1887. De foto is van voor 1866, aangezien hij het uniform draagt van opperwachtmeester der rijdende cavalerie.

“De Lichte Voorde” is een halfjaarlijkse uitgave van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde. De vereniging stelt zich ten doel het onderzoek naar de geschiedenis van onze gemeente in de breedste zin van het woord te stimuleren en te bevorderen.

De redactie van “De Lichte Voorde” bestaat uit:

N.J.M. Adema Mzn, B.H.W. van Lochem en G.A.Th.M. Nijs

Inhoud

Woord vooraf	2
Toen horen en zien verging	3
Veldwachtersperikelen 1920-1945 in Lichtenvoorde	21
Foe:zel	37
Het dahliacorso van Lichtenvoorde	39
Uit de oude doos	53
Snippers uit de Geldersche Bode	55
Bibliotheek	56
Excursie Wasserburg Anholt	58
Ons 'zoekplaatje'	60

Woord vooraf

Het afgelopen jaar gaat de geschiedenis in als het jaar waarin in Nederland een politieke moord werd gepleegd en de grootste verschuiving in de parlementaire politieke machtsverhoudingen heeft plaatsgevonden. En nog nooit was een kabinet zo snel aan vervanging toe...

Wat onze gemeente betreft, is er politiek niet veel gewijzigd. Als we terugkijken zien we dat het dit jaar 75 jaar geleden is dat Lievelede en Eefsele getroffen werden door een cycloon. Dit natuurverschijnsel zorgde bij verschillende inwoners van Lievelede en omstreken voor veel ellende. Aan de hand van krantenberichten, verhalen, foto's en archiefstukken beschrijven wij deze ramp en de gebeurtenissen vlak daarna voor u.

Overigens is het ook 300 jaar geleden dat in Lichtenvoorde het Richtershuis gebouwd werd. De eerste bewoner was richter Christiaan Stumph. Hij bewoonde het huis tot zijn dood in 1720. Helaas is het de redactie niet gelukt om in deze periodiek een artikel over dit huis te schrijven. Het vergt te veel archiefwerk om zo iets in een korte tijd te realiseren. Misschien is dat iets voor de toekomst.

Via onze internetsite kregen wij van Marie-Claire Wichman een artikel over de historie van ons bloemencorso. Voor haar studie dook de 23-jarige mevrouw Wichman in de geschiedenis van dit festijn. Als studente aan de katholieke universiteit van Nijmegen liep zij stage bij het P.J. Meertens Instituut in Amsterdam. Daar werkte zij mee aan onderzoek met betrekking tot taal en cultuur in Nederland. Haar artikel over het bloemencorso zal deel gaan uitmaken van een wetenschappelijk boek over jaarlijks terugkerende feestdagen. Dat boekwerk zal in 2005 verschijnen, maar wij hoeven dus niet zo lang te wachten.

In dit nummer komen we toe aan het laatste deel van *Veldwachtersperikelen*. Deze keer behandelen we de periode van 1920 tot 1945.

Henny Bennink neemt ons mee op excursie over de grens, waar een groot aantal leden een bezoek bracht aan de Wasserburg Anholt. Natuurlijk vindt u in deze periodiek ook weer een verhaal in ons dialect, de rubrieken *Uit de oude doos* en *Geknipt uit De Geldersche Bode* en tenslotte ons *Zoekplaatje*, waarin u wordt gevraagd wie de personen op de foto zijn.

Het is best moeilijk om de periodiek iedere keer weer goed gevuld te krijgen. Daarom doen we een beroep op u. Heeft u leuke anekdotes of familieverhalen, stuur ze op naar de redactie.

Veel leesplezier!

Namens de redactie,
Benno van Lochem

Toen horen en zien verging

De stormramp van 1927; een verslag 75 jaar na dato

Wervelwinden, cyclonen en tornado's komen maar zelden voor in Nederland. De grote cyclonen, van 10 augustus 1925 in Borculo, 1 juni 1927 in Lievelede en 25 juni 1967 te Chaam en Tricht zijn dus zeldzaamheden.

De woorden tornado, cycloon en wervelwind hebben ongeveer dezelfde betekenis. Ze betekenen een kolom van draaiende lucht met daaronder een flinke buienwolk die contact maakt met het aardoppervlak. Tornado's bereiken snelheden van minimaal 65 km per uur. Ze kunnen ontstaan als er voldoende vocht in de lucht is op laag en middelbaar niveau en als de lucht onstabiel is met een opstijgende kracht. Zodra de opgestegen lucht weer naar het aardoppervlak zakt, ontstaat er een slurf van gecondenseerde waterdamp.

De lucht in de slurf draait meestal linksom. Behalve de horizontale draaibewegingen is er ook sprake van een sterke verticale beweging, die samen voor het kenmerkende zuigende effect zorgen. Bij zeer hoge omwentelingssnelheden kunnen zware voorwerpen van de grond getild en opgezogen worden. Op bepaalde afstand van de tornado zullen ze vervolgens uit de draaibeweging loskomen en weggeslingerd worden. Wanneer de tornado daardoor de greep op zo'n voorwerp verliest zal dat onder invloed van de zwaartekracht of een in de wolk voorkomende dalstroom tegen de grond gesmeten worden. Stof, zand, aarde en overig licht materiaal worden als eerste opgezogen, wat zichtbaar wordt in de gekleurde, omgekeerde pluimvormige wolk onder aan de slurf, waar deze de grond raakt. De kleur van de tornado wordt daarom in grote mate bepaald door de kleur van de opgezogen grondsoort. Daardoor worden zowel zwarte, gele als rode tornado's gesignaleerd.

De tornado is in haar beginstadium vaak een zware regen of windhoos. De vorming van de slurf is op grote afstand te zien. De doorsnede is zo'n 100 tot 150 meter. Zware tornado's zijn soms wel zo'n 700 tot 1500 meter breed. De breedte van de slurf is ook de afmeting van het schadespoor dat op de grond achterblijft. Er is een belangrijk verschil tussen een orkaan en een tornado. Een orkaan ontstaat altijd boven zee en een tornado boven land. Een orkaan is ook groter van omvang. De doorsnede kan wel 300 tot 800 kilometer bedragen.

De tornado die Lievelede in 1927 trof, had volgens het KNMI een kracht van tussen de F 0 en de F 1 op de zogenaamde schaal van Fujita. Dit is een schaal om de kracht van tornado's te meten. Het was een lichte tot matige tornado met een windsnelheid tussen de 65 en 180 km per uur. Volgens die schaal zou de schade beperkt blijven tot het omwaaien van schoorstenen, het vernielen van schuren, dakbedekking en het ontwortelen van kleine bomen. Uit het nu volgende relaas zal echter blijken dat de schade aanzienlijk groter was en dat men eerder met een tornado met een kracht van F 2 te maken had. Hierbij wordt schade toegebracht aan huizen, auto's die van de weg worden gedrukt en grote bomen, waarbij kleinere objecten als projectielen worden gelanceerd. Het verslag van de ramp hieronder is opgebouwd uit ooggetuigenverslagen, archiefstukken en krantenberichten. Wij gebruiken verder vrijwel steeds het woord 'cycloon' en niet 'wervelstorm' of 'tornado', omdat dat woord past bij de woordkeus ten tijde van de ramp.

Op woensdag 1 juni 1927 werd een deel van de Achterhoek getroffen door een cycloon. De dag was zomers begonnen. In de namiddag werd het broeierig; ideaal voor het ontstaan van onweer.

Tien minuten voordat de cycloon zou toeslaan trok die verwachte onweersbui inderdaad over. Niemand vermoedde toen wat Lievelede, Voor-Beltrum, Beltrum, Avest, Eibergen en Neede boven het hoofd hing.

De cycloon ontstond ongeveer op de Driehoek in Lichtenvoorde als een hevige storm, waardoor een rij huizen aan de Lievelede, in de volksmond bekend als de 'Jordaan', zwaar werd beschadigd. Aan de Nieuwendijk, net achter de Mariakapel te Lievelede bij de boerderij van Hulshof, was de storm intussen een echte cycloon geworden, die de boerderij van Hulshof totaal vernielde. Hij trok een baan van 500 meter breed door de streek. In deze zone werd de meeste schade aangericht, maar ook daarbuiten waren de krachten van de wind zo sterk dat er flink wat schade ontstond.

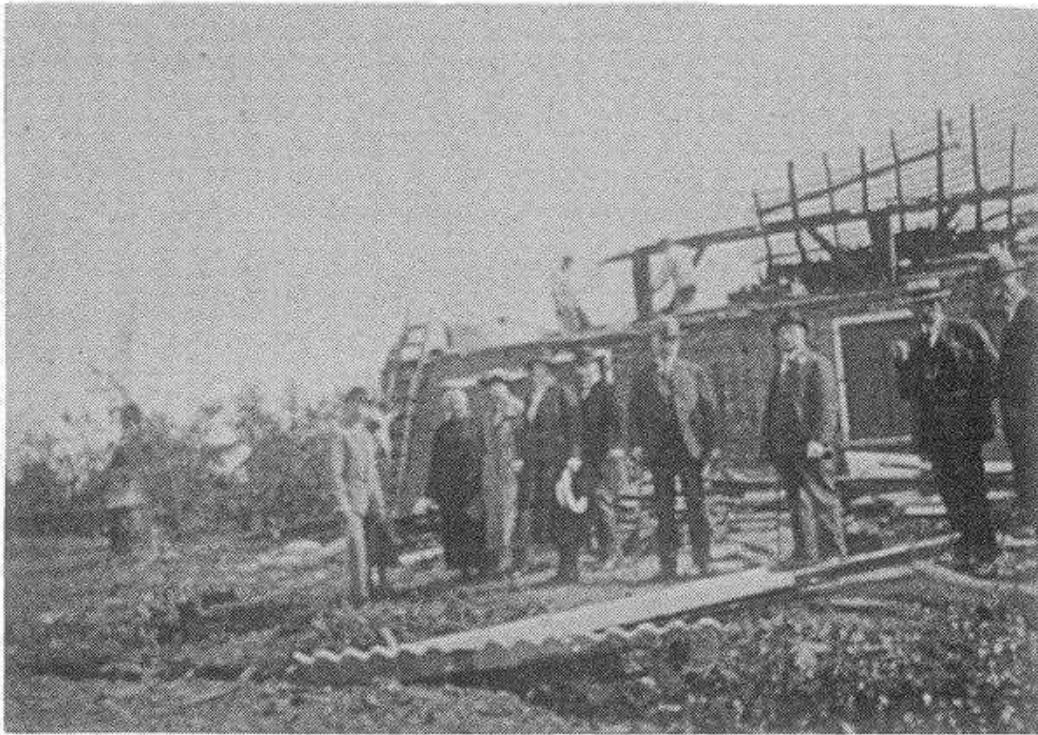
Een reeks huizen te Lichtenvoorde, door de laatste stormramp getroffen, thans weer gerepareerd.

Herstelwerkzaamheden in juni 1927 na de stormramp in 'de Jordaan' aan de Lievelede te Lichtenvoorde.

De cycloon kwam omstreeks 15.30 uur vanuit Lichtenvoorde over de buurtschap Lievelede en trok met een snelheid van 65 km per uur over de Stegge en verwoestte daarbij de boerderij van Ten Have (Smidjes), het dak van Arink (Stolteboer), de huizen van Ottink (de Meister) en Hulshof (Reinders).

Zwaar beschadigd werden de boerderijen van Te Poele en Wolterinck (Hools). Daarna gingen ook de huizen van Gebbink, Oolthuis (Koleman) en Ten Have (Steggat) tegen de grond en liepen de beide Klein Tanks behoorlijk wat schade op. Vervolgens raasde de slurf dwars door de schoppe van Beusink (Eeftink) om daarna Nijboer en Reiring (Kortbeek) in puinhopen te veranderen. De cycloon steeg daarna en kwam in Eefsele bij Hogers (nu Bleumink-Pelle) terecht. In een brede baan werd alles totaal verwoest; geen boom of huis bleef staan. Willem Wolterinck (Braakman) zag de cycloon en dacht dat er brand was. Hij werd weggeblazen, maar overleefde het. Het verwoestende natuurgeweld ging toen richting Eibergen maar trof eerst Voor-Beltrum op zijn weg. Ook hier richtte de cycloon veel schade aan. De boerderij van de familie Papen op Groot-Roordink werd totaal verwoest. Daarbij viel ook een dodelijk slachtoffer te betreuren, timmerman Jan Papen, die door de cycloon werd opgepakt en 100 meter verderop in

een roggeveld tegen de grond werd gesmakt. Ook elders in de gemeente vielen doden en raakten velen gewond. Het aantal slachtoffers had nog veel hoger kunnen uitvallen, want de cycloon trok vlak langs de school in Voor-Beltrum en zelfs tegen de tijd dat de school uitging. Toen enkele jongens over de speelplaats liepen, werden ze door de wind opgepakt en tegen een heg gesmakt. Het onderwijzend personeel hield daarop de overige kinderen binnen. Na twee minuten was alles voorbij en konden de leerlingen naar huis.

Het verwoeste huis van Hulshof (Reinders) op de Stegge. De personen op de foto zijn v.l.n.r.: Herman Leferink, Elisabeth Leferink-Hartman, dan Harriette Café, echtgenote van Bernard Kothuis die achter haar staat, Mina Elferink-Kothuis en Tone Doppen, Bernard Hogenkamp, timmerman. De twee personen daarnaast zijn onbekend, evenals de bouwvakkers op de verdieping van de boerderij.

In het dorp Eibergen voltrok de ramp zich binnen 10 minuten. Aan de rand van de gemeente werden de boerderijen van de weduwe Rinders (Veldpape) en J.H. Garstenveld gedeeltelijk verwoest. Meer schade leden Te Plate (Bekkeman) en Geverink (Bekkeman) aan de Ruurloseweg. Langs deze weg werden zo'n 150 zware eiken geveld. Tot slot werd het dorp Neede nog getroffen. De fabriek van Ter Weeme werd onder andere zwaar beschadigd. De schade werd door taxateur M. Steketee van het Nationaal Steuncomité Stormramp 1927 geraamd op f 266.000,- Het bedrijf zelf noemde een bedrag van f 358.773,- De schade werd gedeeltelijk gedekt door een schenking van f 100.000,- van het Nationaal Steuncomité Stormramp, maar het grootste deel van de onkosten moest de firma uit eigen middelen betalen. Natuurlijk was de totale materiële schade enorm, maar ook het vee en de natuur hadden zwaar te lijden gehad. Zo deelde veldwachter Hoekstra enkele dagen na de ramp mee, dat in de gemeente Lichtenvoorde ruim 3000 bomen door de cycloon waren gevallen.

Hulp kwam snel op gang

Direct na de cycloon werd het windstil en kwam de hulp in Lievelede op gang. Deze werd gecoördineerd door H. te Walvaart (Wittens) en B. Willemsen, alias de Reus. In het dagrapportenboek van de veldwachters der gemeente Lichtenvoorde staat bij 1 juni 1927:

'Stad Lichtenvoorde en buurtschappen Bosch en Zieuwent surveillance tijdens de kermis te Zieuwent tevens bij de cycloonramp die welke heden namiddag omstreeks 3 3/4 uur heerschte en verscheidene woningen in puin heeft gelegd en menige boom ontworteld, terwijl verschillende personen wonden opliepen, beenbreuken enz. En een oude vrouw Snijders uit Lievelede vermoedelijk het leven zal kosten ten gevolge van inwendige kneuzingen veroorzaakt door vallende balken.

Hoekstra'

De boerderij van Reirink (Kortbeek) vlak na de ramp. V.l.n.r.: B. Weenink, de eigenaar H. Reirink en veldwachter F. Hoekstra, die poolshoogte kwam nemen.

Een dag na de ramp begon de commissie van herstel onder leiding van de twee reeds genoemde personen aan de herstelwerkzaamheden. Met hulp van vakbekwame lieden en een dertigtal soldaten van de genie werd gezorgd dat alle daklozen zo snel mogelijk weer een dak boven hun hoofd hadden. Op vrijdagavond 3 juni vond in het patronaatsgebouw in Lichtenvoorde een vergadering plaats, die moest leiden tot het vormen van een steuncomité. De burgemeester sprak voor de vergadering waardering uit voor het herstelcomité dat erin slaagde voor zaterdagavond voor alle getroffen en een onderkomen te regelen. Verder dankte hij pastoor Swildens van Harreveld die dag en nacht in de weer was om hulp te verlenen of te vragen. Ook rector Hulshof werd in het dankwoord genoemd. Er werd een comité gevormd dat in de gemeente moest collecteren. De volgende personen hebben zich hiervoor opgegeven: Th. Dusseldorp, J.H. Ikink,

J.B. Pothof, A. Ravesloot, H.H. Brus, G. Kruip, J.B. Wolters,
J.J. Kothuis, H.H. Kruip, G. Paasschens, B. Tijdink, A.B. te Vruchte, A.J. Sterenborg, H. Pondes,
H. Kots, C. Paasschens, Th. Hulshof-Wiegerinck en J. van Ooyen.

Vervolgens opperde pater Neefjes dat ook de geestelijken konden rondgaan. Zij zouden de wijken A en B voor hun rekening nemen. Pastoor van den Berk vond het echter bezwaarlijk dat zij hele wijken moesten nemen. Hij stelde voor dat de paters en de dominee ieder met bijstand van een leek 50 huisnummers zouden aandoen. Als penningmeester trad op Carel Hulshof. De dames Hoboken en mej. Leferink verklaarden bereid te zijn om samen met enkele andere dames de inzameling van linnen, beddengoed en meubilair te organiseren.

Met grote voortvarendheid werd daarna gewerkt aan de opruimings- en herstelwerkzaamheden. Daartoe kreeg men onder andere van de N.V. Asfaltfabrieken 50 rollen asfalt voor kapotte daken. Ook kon het huisvestingscomité diverse ledikanten uitdelen. Door de dames van het plaatselijk steuncomité werd een lijst opgemaakt van wat men in eerste instantie nodig had. Nadat men van het Oranje Kruis 900 stuks jassen, broeken, rokken en hemden had gekregen, kon men op 9 juni beginnen met het uitreiken van de kleding. Het R.K. Huisvestingscomité kwam met veel huisraad, onder andere 10 tafels, 10 kasten, 6 fornuizen, 75 stoelen, borden en bestek.

Familie van buiten werd op de hoogte gesteld

Natuurlijk werd de familie buiten Lievelede op de hoogte gebracht. Dat gebeurde door middel van brieven, aangezien de telefoon nog zeldzaam was. De hieronder afgedrukte brieven zijn afkomstig van Hulshof (Hommelink). Aan de oorspronkelijke stijl en spelling is niets veranderd.

'Lievelede, 2 juni 1927

Beste heerom,

Wellicht zult u in de courant reeds gelezen hebben welk een ramp de Achterhoek en ook Lievelede heeft getroffen. In Lievelede zijn echter geen persoonlijke ongelukken, doch de materiaale schade is meer dan erg. Het huis van oom Herman is totaal vernield. Geen muur is daar hoger dan 2 meter hoe wel dit allerergste is, is vanaf daar de geheele Stegge een ruïne.

Bomen zijn geknakt als rietjes. Ook bij Reinders en Gebbink is alles in puin. De cycloon heeft zijn weg over Hilderink, Pasker door Eefsele, Beltrum, Neede zijn weg gevolgd. Bij Oom Herman waren allen thuis en wonder boven wonder heeft er geen enig noemenswaard letsel bekomen. Een viertal zijn onder het puin vandaan gehaald doch hun toestand is zeer wel. In't geheel zijn er tot den avond van 1 juni 6 doden welk 3 in Beltrum, 2 in Neede en 1 in Eefsele. Doch de ziekenhuizen liggen stampvol gewonden, doch geen van onze familie heeft zoveel letsel dat het nodig was ze daar heen te vervoeren. Enkele schrammetjes en de meeste totaal niets. Ons huis Hommelink is totaal geen letsel bekomen terwijl Smeenk en Pasker geheel plat is. Velen staan er morgen troosteloos bij al het puin, maar ook hier zal hulp van boven de toestand wel schrikken. In Zwolle en Zieuwent is niets gebeurd

Ons aller groeten A.B.F. Hulshof

Lievelde, 6 juni 1927

Zeereerwaarde Heer Oom,

Daar oom Bernard de schrijf behoeften zijn weggewaaid heeft hij mij opgedragen u nader inlichtingen omtrent de ramp te geven. De gehele familie maakt het opperbest. U zult de kranten wel vol van stormnieuws vinden, toch wil ik ook nog in ruwe trekken de ramp voorstellen.

Omstreeks half vier was hier een weinig omweer. Dit was reeds geheel verdwenen toen boven Lichtenvoorde een aantal wolken om en door elkaar vlogen, zich tenslotte pakten en toen als een spits toelopende, de grond rakende wolk recht op ons aankwam het geen precies brand geelk. Daar ik zelf achter thuis heb gestaan, heb ik dit met eigen ogen gezien. 't Leek of er onder aan vogels vlogen doch dit zijn niets anders geweest dan houtblokken boomtoppen en dakpannen. Na plus minus twee minuten was 't al tamelijk dicht bij ik kon 't brullen van de wind reeds duidelijk horen. Ik ging vlug naar binnen en toen kwam er een wind dat horen en zien verging. Daar Mina, Anna, Frans en ik allen thuis waren deed me goed. Naar 10 minuten zijn we naar buiten gegaan waar we tot de ontdekking kwamen dat het allemaal goed was af gelopen. Spoedig kwamen burens aangesneld die om hulp riepen daar bij Reirink Kortbeek 3 menschen onder het puin lagen. In tusschen werd vader en de knecht op gehaald die een half uur van huis aan 't werk waren en er geen erg in hadden dat Lievelde zo geleden had, Ze waren druk aan 't werk. Na 20 minuten waren de menschen bij Kortbeek onder 't puin vandaan gehaald. De dokter uit de trein die stoppen moest heeft ze onderzocht, en verklaarde dat ze met de schrik vrij waren gekomen. De wonden die ze hadden waren onbeduidend.

Op de "Stegge" ging het er ook treurig aan toe. Men schreide (schreeuwde) en jammerde gelijk, krankzinnig. Vrouwen met loshangend haar grepen elkaar aan en liepen weer verder. Enkele waren totaal buiten zich zelve. Doch vrijdag was als weer rustig wat hare majesteit de koningin ook zeer waardeerde.

Ome Frans die 't had zien aankomen was al spoedig in Lievelde en vertelde ons dat het huis van oom Herman er wel 't ergst van geleden had. Hoewel daar geen muren meer staan die hoger zijn dan 2 meter bleek dat 't in Eefsele nog erger geweest was, daar waren zelfs huizen waarvan de fundamenteen nog waren losgerukt. Ook bood de Nieuwendijk een troosteloze aanblik. Van Lievelde is 't huis van oom Herman* wel het allermeeest getroffen. Allen zijn er thuis geweest en niemand is gedeerd. Overal liggen stenen en puin behalve waar tante Hanna heeft gestaan met de jongste kind op haar arm. Een grote brok heeft haar wel in de rug getroffen, maar zij zegt de pijn over is. De meid is door 't raam van de slaapkamer gesprongen met Hendrik op de arm, met de blote voeten naar haar oudershuis gehold. Allen waren zwart als roet terwijl 't bloed dat uit de wondjes en schrammen liep, hen bijna onbekend maakten. De daar juist schuilende Jan ten Have (smid) werd onder 't puin vandaan gehaald. Hoewel het veel moeite kostte mag hij van geluk spreken dat het nog zo goed is af gelopen. Dat kunnen we van het paard dat in de wei stond niet zeggen. zij werd door een raster paal dwars door de buik gedreven, zodat het nog die zelfde avond is afgemaakt ....

* Hulshof aan de Nieuwendijk

Tot zover de brief. Uit het abrupte einde van deze laatste brief kunnen we opmaken, dat deze veel langer is geweest. De groet aan het eind ontbreekt hier. Misschien is de volgende bladzijde in de loop der tijd zoek geraakt. Wie weet komt het slot nog eens boven water.

Verslag van een ooggetuige

Verschillende mensen vertelden via de media wat zij van de cycloon hadden gezien. Natuurlijk waren er verhalen die je met een korreltje zout moet nemen, maar toch klinkt de verslaggeving in die tijd niet zo sensatiebelust als tegenwoordig. Een dag na de ramp stond er in de Geldersche Bode al een ooggetuigenverslag van dierenarts Aukema uit Groenlo. Hier volgt dat verslag. *'Op het moment dat de cycloon toe sloeg, was ik op bezoek bij de familie te Nahuis in Avest. Ik zag de cycloon aankomen rollen en werd zo verschrikt, dat ik naar het huis ben gevlucht om vervolgens dicht bij het raam de naderende cycloon te aanschouwen. Ik zag nog dat een boom afknapte maar vervolgens werd ik onder neervallend puin bedolven. De anderen in het huis zochten hun toevlucht tegen de binnenmuur. Met vereende krachten hebben zij mij onder het puin vandaan gehaald. Het bleek wonder boven wonder dat ik slecht enkele kneuzingen had opgelopen. De oude vader van te Nahuis bleek er slechter aan toe te zijn. Hij werd door neerstortend puin zwaar gewond afgevoerd naar het St.-Vincentius Gasthuis alwaar hij is overleden. Mijn echtgenote heeft al die tijd zitten wachten in de auto, die ik op de grintweg had geparkeerd. Zij is aan de dood ontsnapt, de auto werd door de cycloon opgenomen en kwam weer in de sloot er tegenover neer. Hoewel de bomen rond om haar heen als luciferspinnetjes omknapt, bleef ze ongedeerd. Ze is met de schrik vrij gekomen...'*

Boerderij Droebert bij Lievelede totaal verwoest.

Het oordeel van de Commissaris der Koningin

Enkele dagen na de ramp had een journalist van De Telegraaf een interview met de Commissaris der Koningin in Gelderland, baron Van Heemstra. Hij vroeg hem naar de stand van zaken en de algemene indruk over de omvang van de ramp.

'Reeds donderdagmiddag en avond heb ik een tocht gemaakt door het gebied en daarbij ook Neede aangedaan. Naar mijn indruk, aan de hand van eigen aanschouwingen en de reeds binnen

gekomen rapporten die de plaatselijke burgermeesters hebben opgemaakt, kan ik de toestand in de Achterhoek als volgt samenvatten. De baan die de cycloon heeft genomen, is gelukkig veel minder breed dan die in augustus 1925. De vorige was bijna een kilometer breed, deze varieert, of liever variëren, want het waren er twee tussen de honderd en driehonderd meter breed. Wat de boeren vertellen, dat de cycloon sprongen maakte, blijkt ook hier weer bewezen te zijn. Soms zijn gehele stukken overgeslagen in de genomen baan.

Ik kom tot een totaal van 250 ernstig beschadigde of eventueel verwoeste huizen. In de gemeente Lichtenvoorde allereerst 110 huizen, in Beltrum en Neede een totaal van 50 huizen en in Eibergen nog eens 50 huizen. Verder zijn er nog een aantal in Angerlo en Harfsen beschadigd maar de 250 wordt niet overschreden. In alle plaatsen zijn reeds schattingscommissarissen aangesteld die zo spoedig mogelijk de werkelijke schade zullen opnemen. Reeds donderdagmorgen waren vele wegen weer berijdbaar, terwijl dit twee jaar geleden nog dagen duurde. Iets wat ook toe te schrijven is aan de mindere breedte van den cycloon. Een hoofdzaak is ook dat ditmaal niet de kom van een gemeente werd getroffen zoals in Borculo. Helaas zijn er wel meer doden te betreuren dan toen...

Slachtoffers

In de gemeente Lichtenvoorde waren geen dodelijke slachtoffers, maar in andere getroffen plaatsen wel. Op 3 juni meldde de krant al zeven doden. De slachtoffers waren onder andere: J.H. Nahuis uit Avest, timmerman J.B. Papen uit Groenlo, 38 jaar, en de 20-jarige Johannes Spieker uit Beltrum. Op zaterdag 4 juni vond in Beltrum de begrafenis plaats van J.B. te Brinke. De uitvaart werd verzorgd door pastoor H. v.d. Horst.

De verwoeste boerderij Te Brinke (Peppelenbosch) waar een dodelijk slachtoffer was te betreuren.

Op diezelfde zaterdag werd in Eibergen onder grote belangstelling de 42-jarige G.J. Wormeester begraven. De overledene liet een vrouw en vier kinderen achter. Namens de gemeente hield de heer R. Kijftenbelt een toespraak en de heer J. Pongers namens het vakverbond der bouwvakkers. Tijdens de begrafenis onweerde en regende het hevig. Het verdriet was bitter, temeer daar de familie Wormeester binnen een jaar reeds twee kinderen ten grave had moeten dragen. Ook in Neede werd op deze droevige zaterdag begraven. De Geldersche Bode berichtte hierover.

'Zaterdagmorgen had onder droeve belangstelling de begrafenis plaats van het door de stormramp omgekomen meisje Anna van Zandwijk (dochter van conducteur van Zandwijk). Gedragen door de grootste leerlingen der Kath. school, voorafgegaan door een paar meisjes met mooie bloemenkransen en gevolgd door het onderwijzend personeel met de overige leerlingen, werd het lijke eerst kerkwaarts gedragen. Onder de H. Requiem-Mis werd door den Z. Ew. herder der parochie een treffend woord van troost tot de nabestaanden gesproken. In de kerk werden o.m. aangetroffen de Ed. achtbare heer burgemeester der gemeente die tijdens de ceremonien op het kerkhof nog enkele woorden ter nagedachtenis sprak...'

Later meldde dezelfde krant dat de moeder van het meisje het verlies niet aankon en dat zij was overgebracht naar een krankzinnigengesticht. Op 10 juni overleed in het St. Vincentiusgasthuis in Groenlo de 83-jarige Johannes Hendricus Klein Gebbink. Deze Beltrummer was het achtste slachtoffer van de stormramp. Op 13 juni overleed om drie uur in de middag mevrouw Pape (Roerdink). De familie, woonachtig in Voor-Beltrum, wier boerderij reeds totaal verwoest was, werd nu nogmaals getroffen door verdriet. In het gehele gebied eiste de cycloon 15 mensenlevens.

SPECIAAL NUMMER
DE STORMRAMP 1927
PRIJS: 12½ CENT

DE GRUWEL DER VERWOESTING

Prins Hendrik gaf reeds één dag na de ramp blijk van medeleven. Om 11 uur arriveerde hij per auto bij het gemeentehuis van Groenlo. Hij was in gezelschap van mr. J.B. Kan, minister van Binnenlandse Zaken, en de heer Roëll, luitenant-generaal van het Nederlandse Rode Kruis. Nadat in het gemeentehuis de stand van zaken was doorgenomen, vertrok het gezelschap naar het St. Vincentiusgasthuis om de gewonden te bezoeken. Daar sprak Z.K.H. onder andere met Gerrit Kolenbrander uit Beltrum, Johannes Klein Gebbink uit Avest, Maria Reijrink uit Lievelede, Gerhardus Papen en zijn echtgenote uit Voor-Beltrum, Joh. Reijrink uit Lievelede en mevrouw Spieker die haar 20-jarige zoon had verloren. Die was door de cycloon opgenomen en in een weiland teruggevonden, waar hij aan zijn verwondingen was overleden. De prins toonde zijn medeleven met de moeder van het slachtoffer. Na een rondgang door het ziekenhuis vertrok de prins per auto richting Beltrum en Avest om met eigen ogen te aanschouwen wat de cycloon had aangericht.

Vrijdag 8 Juni 1927

Vreeselijke Cycloon

Lichtenvoorde, Lievelede,
Eefsele; Avest, Beltrum,
Eibergen en Neede
zwaar geteisterd.

7 dooden 150 gewonden

Enorme schade, grooter dan te Borculo

BEDE OM HULP

Boerderij Klein Roerink bij Beltrum

Koninklijk bezoek

Burgemeester Van der Laar bracht uiteraard onmiddellijk na de ramp een bezoek aan het getroffen gebied. De heer B. Weenink (Erve Kots) kwam hem tegemoet. Hij schijnt gezegd te hebben: *"Burgemeister, der mot hoogheid komm, hoogheid mot der komm."* En die hoogwaardigheidsbekleders kwamen inderdaad al vrij snel.

Daarna, op 3 juni, kwam ook Koningin Wilhelmina zelf naar het rampgebied. Toen zij per koninklijke hoftrain in Ruurlo was gearriveerd, ging het gezelschap per auto naar Lichtenvoorde, waar zij door burgemeester A.J. van der Laar werd rondgeleid. In Lieveelde onderhield ze zich langdurig met de getroffen bewoners, in het bijzonder met Herman Reirink (Kortbeek). Zij liet zich door hem informeren hoe hij de ramp had beleefd. Dit kwam als volgt in de krant.

'Het was ongeveer vier uur aldus Reirink en omdat er een bui kwam opzetten hebben we de vensters, dat zijn de buitenblinden, dicht gedaan. Zodoende heb ik niets van het aankomen van den wervelwind gezien. Toen het begon te kraken, vluchtte ik naar de deur, greep mijn dochtertje van vier jaar, dat dicht bij de deur stond, en gooide de deur open, maar werd datzelfde ogenblik weggeslingerd. Mijn dochtertje dat ik bij den schouder had vastgegrepen werd mij ontruk. Vijfentwintig meter van de voordeur verwijderd kwam ik weer overeind en toen de wind weer iets ging liggen kon ik zien dat mijn gehele boerderij vernield was. Het bloed in mijn gezicht (Reirink bekam enige hoofdwonden) belette me het zicht. U begrijpt mevrouw dat ik eerst rond keek naar mijn dochtertje. Het lag niet ver van mij af en het huilde niet eens. Toen ik echter het kind vastgreep, begon het hard te huilen. Het wederzien was voor mij een gewaarwording van groot geluk, doch daar tegenover moest ik het aanzien dat alles vlak voor mij aan de grond lag. Ik hoorde het angstgeschrei van mijne ouders. Ook mijn kind van vijftien maanden moest onder het

puin liggen. De wonden aan mijn armen en benen heb ik opgelopen tijdens het zoeken naar de oude lui. U gelooft niet mevrouw wat een mens in zulke ogenblikken doen kan. Met behulp van toegesnelde burens kon het mij in een half uur tijds gelukken de oude lui en ook mijn kind te redden. De zware balken, die intact gebleven waren hebben het kind beschermd. De oude mensen hebben verschillende wonden opgelopen. Toen ik het kleintje vond, speelde het met een tabaksdoos. Als het kind in de wieg had gelegen zou het ongetwijfeld verpletterd zijn, want de wieg was totaal vernield...'

Op 3 juni 1927 bezoekt Koningin Wilhelmina het getroffen gebied. Hier is zij bij de boerderij van Hulshof (Reinders) in Lievelede. In de ingang van de boerderij staat mevrouw Hulshof (Reinders), dan een hofdame, dan de koningin en naast haar baron Van Geen, dan burgemeester A.J. van der Laar en de Commissaris der Koningin in Gelderland, baron Van Heemstra.

Een halfuur heeft de koningin zich met Herman Reirink (Kortbeek) onderhouden. Zij vroeg onder andere ook wie zich bijzonder verdienstelijk had gemaakt. Waarop Reirink H. te Walvaart en B. Willemsen noemde. Zij hadden veel volk bij elkaar geroepen voor de redding.

Om 12 uur verliet de koningin Lievelede en ging naar Winterswijk, waar zij een bezoek bracht aan het St. Elisabeth-ziekenhuis en het Algemeen ziekenhuis. Zij bezocht daar enkele gewonden van de stormramp. Vervolgens ging het per auto naar Groenlo, waar zich prinses Juliana bij het gezelschap voegde voor een gezamenlijke lunch in de hofrein. Juliana had de verwoestingen in Beltrum aanschouwd.

Na een bezoek aan de slachtoffers in het ziekenhuis van Groenlo arriveerde het gehele gezelschap om half vier in Eibergen. Er was uiteraard eerst een onderhoud met de burgemeester, waarna de koningin de getroffen familie Wormeester bezocht.

Koningin Wilhelmina in gesprek met H. Reiring (Kortbeek). V.l.n.r.: baron van Geen, daarachter een hofdame, koningin Wilhelmina, baron Van Heemstra, burgemeester A.J. van der Laar en H. Reiring.

Om kwart over 4 stond het koninklijk gezelschap al weer voor het gemeentehuis van Neede. Daar werd het verwelkomd door burgemeester S.K. Haitsma die de geneesheer van de getroffen gemeente, de heer A.T. Planten, voorstelde. De koningin onderhield zich met hem over de hulpverlening, die snel op gang was gekomen. Genietroepen van de landmacht waren reeds noodwoningen aan het plaatsen. Nadat prinses Juliana samen met de Commissaris der Koningin een bezoek had gebracht aan de verwoeste textielfabriek van Ter Weeme en Zoon, vertrok het gezelschap om vijf uur per auto naar Enschede.

Niet alleen de Geldersche Bode maakte melding van deze gebeurtenis, ook de landelijke pers besteedde natuurlijk veel aandacht aan de ramp. Zo kwam tijdschrift 'De Prins' met een speciaal nummer dat 12,5 cent kostte. De opbrengst kwam ten goede aan de slachtoffers.

Hulp uit het hele land

De landelijke geldinzameling werd gecoördineerd door het Nederlandse huisvestingscomité. Een dag na de ramp reeds plaatste dat een oproep in de krant om hulp te verlenen.

'Wederom is Nederland getroffen door een vreselijke stormramp. Op 1 juni trok door de Achterhoek en een deel van Twente een cycloon. Met hetzelfde vertrouwen dat wij ondervonden hebben bij den stormramp in 1925 en den watersnood in 1926, wenden wij ons thans wederom tot liefdadig Nederland met het verzoek ons comité in zijn hulpactie te steunen. Ons comité heeft zich onmiddellijk in verbinding gesteld met burgemeesters en pastoors der geteisterde plaatsen, alsook met het bestuur van het Oranje Kruis. Er zullen maatregelen worden genomen om tot een

doelmatige steunverlening te komen. Mogen uw giften aan ons adres ons zo spoedig mogelijk in staat stellen den nodigen steun te verlenen...'

*Vos - Pasman.
Beltrum u. Grentu*

Boerderij Vos (Pasman) in Beltrum.

Bede om Hulp Giro 34348 Nationaal Steuncomité Stormramp 1927

Overal in het land werd gecollecteerd ten bate van de slachtoffers. En de giften stroomden binnen. In Amsterdam was de opbrengst zelfs f 91.000,-. Maar niet alleen in Nederland leefde men mee. Op 4 juni kwam een telegrafische gift binnen van het Smeroefonds uit Batavia: een bedrag van f 50.000,-.

Hier volgt een greep uit de vele giften.

Te Nijmegen is in de r.-k. kerken voor f 3000,- gecollecteerd, in Hilversum voor f 6170,-.

Het hoofdbestuur van het Nederlands Rode Kruis deelde mee, dat in de week van 5 tot 11 juni een bedrag van f 32.192,46 was binnengekomen voor de slachtoffers van de cycloonramp.

Bij het Oranje Kruis kwam tot 14 juni een bedrag van f 19.711,68 binnen.

De NV Ned. Glashandel, voorheen Wap en Frucht, te Rotterdam deelde mede dat zij ten behoeve van het geteisterde gebied voor f 100,- aan glas beschikbaar zou stellen.

De directie der Stoomvaartmaatschappij Rotterdamsche Lloyd stelde een partij oude linnen goederen, zoals lakens, kussens, slopen, handdoeken en dekens ter beschikking van het hoofdbestuur van het Nederlands Rode Kruis ten behoeve van de slachtoffers.

Namens de Duitse ex-keizer en zijn gemalin kwamen op 17 juni Hauptman Von Liseman en adjudant Van Houten, kapitein der Koninklijke Marechaussee, op het gemeentehuis te

Lichtenvoorde 20 dekens, 14 bussen cacao en 40 chocoladerepen aanbieden. Deze laatste werden diezelfde middag nog uitgedeeld aan de Lievevelderweg, waar de jeugd zo een vervroegd Sinterklaasfeestje vierde.

Maar ook in Lichtenvoorde zelf werd van alles gedaan om geld bijeen te krijgen. Uit het dagrapport van de veldwachter van 28 juni 1927 blijkt dat de schooljeugd uit Lieveelde voor een actie veel *roggebloomn* had geplukt.

'Na de middag naar Neede met de door de schoolkinderen geplukte bloemen bestemd voor Amsterdam om deze aldaar te verkopen door een aantal meisjes uit Neede, welke opbrengst dan bestemd is voor de getroffen en der stormramp op 1 juni...'

In totaal werd er in Nederland f203.689,19 bijeengebracht voor het herstel van het gebied.

Verhalen

In die eerste dagen na de ramp werd er gespeculeerd hoe het toch mogelijk was, dat deze streek in zo'n korte tijd opnieuw door een cycloon werd getroffen. Volgens enkele knappe koppen zou dit te maken kunnen hebben met de geologische aard van deze streek. Er werd zelfs geopperd dat de exploitatie van zoutmijnen een oorzaak kon zijn. Maar toen de mening van prof. E. Dubois, hoogleraar in de geologie te Amsterdam, werd gevraagd, antwoordde die het volgende: "*Men kan als zeker aannemen, dat de aanwezigheid van zoutmijnen in den Achterhoek niet den minsten invloed kan hebben op de cycloon-baan. Sedert duizenden jaren zijn deze zoutlagen daar aanwezig. De factoren die bij dergelijke meteorologische verschijnselen werkzaam zijn, moet men als zeer talrijk beschouwen. Het woord is nu aan de meteorologen, of een of meer in aanmerking komende factoren misschien in den laatsten tijd zodanig gewerkt hebben dat de cyclonen bijna dezelfde baan hebben gevolgd.*"

De kranten deden verslag van vaak opmerkelijke voorvallen en ervaringen. We deden nog een greep uit wat de bladen meldden. Een oordeel over het waarheidsgehalte van sommige berichten laten we graag aan de lezer over...

'Bij het opruimen van de ingestorte muren van een boerderij in Neede, vond men onder de puinhopen ongedeed een broedende kip kalm op haar eieren zitten, die geen van alle gekneusd bleken te zijn. Het gelukkige dier is met haar aanstaande spruiten natuurlijk naar een veiliger plaats overgebracht...'

'Heel fortuinlijk kwam ook een paard er af dat op een gegeven moment zeker 100 meter werd weggeslingerd maar wonder boven wonder toch weer op zijn pootjes terecht kwam. Dit werd ons verteld door de eigenaar...'

'Het volgende verhaal kwam ons ter ore. Een boerin die zich haastig met f 800,- naar buiten begaf onder een regen van dakpannen, struikelde even buiten de deur over haar kind. Van schrik liet zij de bankbiljetten uit haar hand vallen, waarvan ze na de ramp slechts f 140,-terugvond...'

'Merkwaardige bijzonderheden worden verteld. Een prikkeldraad om een land, waarop de storm toch weinig vat heeft, zou men zeggen, werd geheel opgerold teruggevonden...'

'Een inwoner van Beltrum had gezien dat door de cycloon diepe drinkkolken voor het vee totaal werden leeggezogen...'

'In een verwoeste boerderij werd in een hoekje een Heilig Hartbeeldje met papieren bloemen en een kaarsje ongerept teruggevonden...'

'Een boer vertelde aan den Commissaris der Koningin hoe hij een zwarte streep aan de lucht zag aankomen. Vlug riep hij zijn vrouw toe: "Der oet der oet!" Beiden waren buitenshuis gevlucht en plat op den grond gaan liggen, waarbij de man zijn arm beschermend om zijn vrouw had heengeslagen. "Het was mij net alsof er tien vliegmaachines over mij heen zoemden", vertelde de man, "en ineens werden onze ogen, oren en neuzen volgestopt met modder. Pikzwart zagen we, maar het was afgelopen. Toen wij opstonden en achterom keken, bleek dat onze boerderij geheel was weggevaagd" ...'

'Een bewoner van den Ruurloseweg te Groenlo die een der eerste getuigen van de stormramp was en daarbij de ellende zag die deze had gebracht en waarbij een zijner kameraden dodelijk werd verwond, werd dermate hierdoor getroffen dat het noodzakelijk geacht werd hem zaterdag jl. 10 juni naar het krankzinnigengesticht te Venray over te brengen...'

Een omgeslagen dorsmachine in de buurtschap Avest.

Natuurlijk waren er mensen en instanties die op deze situatie wisten in te spelen. De op de volgende bladzijde opgenomen advertentie spreekt voor zich.

VERZEKERT
 Uwe gebouwen tegen
STORMSCHADE
 op Onderlingen grondslag bij de
 „Renovatum”,
 waar de leden gezamenlijk het risico dragen
 en winst maken dus uitgesloten is.
Gunstige voorwaarden.
Conjante Schaderegeling.
 AGENT voor Beltrum en Omstreken:
G. Th. BLEUMINK - BELTRUM.
 P.S. Inlichtingen betreffende alle andere
 soort verzekering gratis.

ADVERTEERT IN DE GELDERSCHE BODE

Tot slot

De cycloon vervolgde zijn route over Twente waar hij in totaal 70 boerderijen verwoestte en voor f 800.000,- schade aanrichtte. Daarna trok hij via Almelo naar Duitsland, richting Hannover. Het plaatsje Lingen werd ernstig getroffen. De schade in deze plaats werd geschat op wel twee miljoen mark. De cycloon raasde over het centrum en wonder boven wonder viel er slechts één dode te betreuren. Ook hier werden daken van de huizen weggevaagd en gevels omvergeblazen. Uiteindelijk trok de cycloon naar het noorden, naar Mecklenburg. Daar was hij zeer in kracht afgenomen; slechts hevige regen veroorzaakte er ondergelopen straten. Boven zee is de cycloon tenslotte verdwenen.

Een jaar na de ramp werd bij Erve Kots een monumentje onthuld. Het was een collage van verschillende overblijfselen van boerderijen in de omtrek. Zo kan de heer G. Weenink zich nog herinneren dat er een boom bij lag die door de cycloon geheel gedraaid was. Van het monument is nu niets meer over. Op die plaats is later de rosoliemolen geplaatst. De heer Weenink vertelde dat het monument er nog heeft gestaan tot vlak na de oorlog. Zijn vader, Bernard Weenink, had er in de oorlog een pistool in verborgen, dat na de oorlog door hem werd teruggevonden.

Benno van Lochem

*De onthulling van het gedenkteken voor de stormramp van 1927.
 V.l.n.r.: onbekende, B. Beusink (Eeftink), A. Klein Avink (Pasker), Te Veluwe,
 Jans te Bulte (Rentink), met pet J. Groot Severt, daarachter twee onbekenden,
 met hoed Harbers, verslaggever Banning van de Geldersche Bode, Johan
 Elferink, .. Heutink, verslaggever van de Graafschapbode, B. Wolterinck
 (Houwers), H. ten Have (Steggat), achter hem een onbekende, daar voor met
 de pet in de hand H. Reiring (Kortbeek), met pet Herman Oolthuis (Koleman),
 achter hem een onbekende, daarvoor Th. Wegman, de gemeenteopzichter en
 Harbers uit Eefsele. Met bolhoed burgemeester A.J. van der Laar, Hogers,
 J. Hulshof (Hommelink), Bernard Weenink en de huishoudster van de
 burgemeester, mevrouw M.C.J. Recourt-Waterloo.*

Bronnen

Gem. Lichtenvoorde, *Lichtenvoorde in oude ansichten*, Europese Bibliotheek Zaltbommel, 1969.
 Adema, N. en H. te Walvaart (red.), *Veelkleurigheid in een parochie*, parochie Chr. Koning
 Lieveelde, 1996.
 Beukelaar, H. (red), *Ach lieve tijd, 1000 jaar Achterhoek en Liemers*, Waanders b.v. Zwolle,
 1996-1998.
 Fotodocumentatie: G. Eppingbroek
 Gesprek met dhr. G. Weenink

Veldwachtersperikelen 1920-1945 in Lichtenvoorde

In dit vierde deel van de serie Veldwachtersperikelen behandelen wij de periode van 1920 tot 1945. Het is de tijd van de gemeenteveldwachters Hoekstra en Ter Haar. Maar eerst blikken we nog even terug op deel 3 in de periodiek nr. 46. Hierin is een foto opgenomen waarop Johannes Hendricus Hahné zou staan. Dit bleek een vergissing. De heer W. Devillers uit Groenlo berichtte ons dat het geen foto van Johannes Hendricus Hahné betreft, maar van diens vader, Gerrit Hendrik Hahné, die in Groenlo woonde. Wij zijn de heer Devillers zeer erkentelijk.

Het gemeentehuis in de periode 1915-1920. Rechts naast de trap woonde destijds de veldwachter.

Kort na het verschijnen van de periodiek kreeg ik het boek van Paul Moeyes *Buiten schot* in handen. Gegevens hierin zouden goed van pas zijn gekomen in de derde aflevering van Veldwachtersperikelen. Moeyes beschrijft in dit boek Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog. Hij heeft niet alleen officiële bronnen geraadpleegd, maar ook rijkelijk geput uit memoires, dagboeken, kranten en tijdschriften om een beeld te kunnen schetsen van het dagelijkse leven in Nederland tijdens die oorlogsjaren. Enkele opmerkelijke gegevens wil ik u niet onthouden. Zo vermeldt Moeyes in hoofdstuk 3 *Over de grens* wat zich voordeed als een militair van een oorlogvoerend land zich binnen onze landsgrenzen begaf. Hij geeft hierbij een lijst van de aantallen buitenlandse militairen die geïnterneerd waren. In totaal waren het 33105 Belgen, 1751 Britten, 1461 Duitsers, 8 Fransen en 4 Amerikanen. In een voetnoot vermeldt hij dat de Fransen en Amerikanen vliegeniers waren. In het document dat in datzelfde hoofdstuk 3 is afgedrukt, staat echter dat de Fransen geen vliegers waren. Het aantal Fransen dat alleen al in Lichtenvoorde werd opgepakt was 7. Waarschijnlijk heeft de schrijver toch niet alle gegevens tot zijn beschikking gehad. Misschien zijn de in Lichtenvoorde aangetroffen Fransen niet geregistreerd,

omdat zij meteen naar hun consulaat in Rotterdam werden gebracht. Het is ook opmerkelijk dat er geen Russische gevangenen worden vermeld. Die werden volgens Moeyes geïnterneerd op een schip in de Parkhaven te Rotterdam en waren de gehele oorlog een doorn in het oog van de Rotterdamse politie, die hen beschouwde als een gevaar voor orde en veiligheid. Zij kregen geen toestemming om naar Engeland te gaan om van daaruit door te kunnen reizen naar Rusland. Tot zo ver onze terugblik. Overigens is het boek Buiten schot een aanrader voor iedereen die wat meer wil weten over de Eerste Wereldoorlog.

In dit vierde en voorlopig laatste deel van Veldwachtersperikelen maken we dus vooral nader kennis met gemeenteveldwachters Ter Haar en Hoekstra. Hun dienstverband domineerde in de periode van 1920 tot 1945. Naast hen waren er uiteraard ook andere veldwachters, maar die werkten veel korter in Lichtenvoorde.

Feike Hoekstra was op 1 maart 1913 in dienst getreden. Bernardus ter Haar was vanaf 8 mei 1917 in Lichtenvoorde. We proberen aan de hand van hun dagrapporten een beeld te geven van hun activiteiten, hun relatie met de inwoners van Lichtenvoorde, hun dienstverlening en het contact met de rijksveldwachters en jachtopzieners.

Recherche

Het is 16 maart 1920. Johannes Henricus Weijnenborg heeft aan de Patronaatsstraat een goed lopende stoomhoutwarenfabriek met in totaal 71 arbeiders in dienst. Op die dag bemerkt hij dat er uit het magazijn varkenshaar is ontvreemd. Hij meldt dit bij veldwachter Hoekstra en die gaat nog dezelfde dag op onderzoek uit. Verschillende borstelmakers ondervraagt hij. Collega Ter Haar voegt zich bij Hoekstra en het onderzoek leidt naar Varsseveld. Het tweetal neemt de zaak hoog op, want een dag later gaan ze er zelfs voor naar Terborg, Zeddam en 's-Heerenberg. Helaas zonder succes. Of de heren het in die tijd niet erg druk hadden, of dat ze bij de gemeenteontvanger J.H. Weijnenborg een wit voetje wilden halen is niet bekend, maar op 18 maart vervolgen de heren hun speurtocht naar het vermiste varkenshaar in Aalten. Weer zonder succes en na drie dagen intensief speurwerk wordt het onderzoek stopgezet.

Op 6 mei 1920 maakt jachtopziener Bomers melding van drie verdachten in zijn jachtgebied te Lievelede. Na onderzoek blijken het drie ontvluchte gedetineerden uit het huis van bewaring te Zutphen te zijn. De militaire politie te Groenlo wordt door veldwachter Hoekstra gealarmeerd en die zet een klopjacht in. Er wordt zelfs geschoten en twee van de drie vluchtelingen worden getroffen. Eén weet te ontkomen. Landbouwer G.J. Klein Gebbink vindt hem onder een hoop bladeren en gras. Als hij probeert te ontsnappen, wordt ook hij door een kogel getroffen. De eerste twee verdachten worden opgenomen in het gasthuis van Groenlo, de derde wordt geboeid meegenomen naar Groenlo, maar overlijdt daar in de cel.

Zieuwentse kermis

In verband met eventuele relletjes blijkt de politie zich, als hoeder van de wet, regelmatig te moeten ophouden bij de kermis, zowel in Lichtenvoorde als in de buurschappen. Nadat op 24 augustus 1920 Hoekstra en Ter Haar dienst hadden gedaan op de Varkensmarkt, begaf het tweetal zich richting Zieuwentse kermis waar zich het volgende afspeelde.

'Na de rondgang over de kermis hebben wij twee Aaltenschen genaamd H. L... en W. G... buiten het buurtschap Zieuwent gebracht. De twee waren onder invloed van sterken drank en wel zo erg

dat zij de boerenmensen lastig vielen. Toen wij de twee mensen buiten de buurtschap gebracht hadden, hebben wij onmiddellijk A. Ravensloot wonende te Lichtenvoorde gevraagd omreden die toch naar Lichtenvoorde ging, om even aan de rijksveldwachters Ligtenbarg en Hols te vragen af zij zich even in de nabijheid van de woning van Ter Haar wilden ophouden tot dat beide bedoelde mensen aldaar gepaseerd waren. Ravensloot heeft aan dit verzoek van ons voldaan, doch Ligtenbarg had hem geantwoord, als die mensen dronken zijn dan ben jij dat ook. Ligtenbarg en Hols hebben aan dit verzoek niet voldaan. Bij thuiskomst bemerkten wij dat een ruit van Ter Haar zijn woning was ingegooid.'

Dit was dus niet echt collegiaal van de beide rijksveldwachters. In onze vorige periodiek spraken we al over oncollegiaal optreden van Ligtenbarg. Kennelijk konden de beide veldwachters ook niet meer van de jonge Hols verwachten. Of stond die te zeer onder de invloed van Ligtenbarg?

Het pand midden op de foto met het dakkapelletje boven de voordeur werd in 1922 bewoond door veldwachter Johan Hols en zijn gezin. Vóór hem woonde hier de familie Reichman die tot 1918 de houtzagerij bezat. Deze is na 1918 in bezit gekomen van Cornelis van Wijngaarden die vóór de twee loodsen een nieuw huis liet bouwen. De politiedependance is in 1949 opgeheven. Nadien woonde hier (scheerbaas) Doppen.

Johan Hols werd geboren op 17-11-1894 te Apeldoorn en kwam in 1920 naar Lichtenvoorde. Na twee jaar in Lichtenvoorde als rijksveldwachter te hebben gefunctioneerd, kreeg hij de taak van rijksveldwachter en jachtopziener in Zieuwent. Daar betrok hij de oude woning van de familie Reichman, die was ingericht als politiepост. Zijn voornaamste taak was het opsporen van stropers. Hij stond bekend als een stille man en was in die tijd de enige hervormde in het katholieke Zieuwent.

Tot 1949 bleef deze politiepost in Zieuwent bestaan en na Hols woonden en werkten hier diverse veldwachters, onder meer Minnee, een zeer aardige en eerlijke man. Ook B. werkte er. Hij was N.S.B.'er, vrouwengek en jaloers op de pastoor, omdat die alles voor niks kreeg. Verder woonde rijksveldwachter Schulten er. Hij was een Tukker en had thuis als spreuk aan de wand hangen: *'Volle schik en wille, gin volle tille'*. Daarna woonden er Landeweerd en Varekamp. Al deze veldwachters, op Schulten na, waren de enige niet-katholieken in Zieuwent. De politiepost is na de oorlog door de gemeente verkocht aan scheerbaas Doppen.

De meimaand van 1921 moet een droge, warme maand geweest zijn, aangezien er opmerkelijk veel bosbranden staan vermeld in het dagboek.

'Op 24 mei kan door de hulp van den brandblusschers (zoals Hoekstra ze noemt in zijn rapport), ter nauwe nood de boerderij van J. Onstenk in Lievelede gered worden. Echter ongeveer 12 hectare heide ging wel verloren...'

De warmte van die maand bracht nog iets opmerkelijks. Jachtopziener Ter Bogt had al enkele dagen rond het middaguur een persoon naakt in het Korenburgerveen zien rondlopen. Nadat hij hem had aangesproken, noemde die zijn naam. Hij was woonachtig in Apeldoorn, logeerde in Winterswijk en heette Johan Peters. Tegen de man werd van Lichtenvoordse kant geen proces-verbaal opgemaakt, maar wel werd de Winterswijkse politie gewaarschuwd. Hoe dat verder is afgelopen, is ons niet bekend.

Dat mishandeling en zinloos geweld ook in de tijd van Hoekstra en Ter Haar voorkwam blijkt wel uit het verslag van zondag 7 augustus 1921.

'Omstreeks 11 uur 's avonds vervoegde zich ten mijne huize de heer G.A.M. Nijs met de mededeling dat hij zo even op de Lieveledeweg was aangehouden en mishandeld. Hij vertelde dat het om 3 personen ging en gaf mij een beschrijving hoe de daders er uit hadden gezien. Op 8 augustus ben ik gemeente veldwachter Ter Haar op onderzoek uitgegaan en heb de verdachten Gradus Johannes Lensink, Johannes Antonius Lensink en Johan Kamp aangehouden. Waarna ik een proces verbaal heb opgemaakt...'

Het slachtoffer Godefridus Alphonsus Maria Nijs was geboren op 10-1-1892 te Gendt (Gld). Hij was op 7-11-1913 met vrijwel het volledige gezin naar Harreveld verhuisd, waar zijn broer hoofdonderwijzer was. Ten tijde van het misdrijf was hij dus woonachtig in Harreveld. Pas in februari 1927 verhuisde hij naar Lichtenvoorde, waar hij onder andere ambtenaar van de burgerlijke stand was. De verdachten waren dus Johannes Antonius Lensink, fabrieksarbeider, geboren op 29-6-1898, de helft van een tweeling en diens broer Gradus Johannes Lensing, fabrieksarbeider. Hun ouders waren Johannes Hermanus Lensing en Johanna Maria Hermans. Het voorval speelde zich af voor hun huis aan de Lieveledeweg. De derde verdachte, Johan te Kamp, geboren op 8-10-1902 te Winterswijk, was een zwager van Gradus. Hij was landbouwknecht en woonachtig in Lievelede. Waarschijnlijk was hij bij de familie Lensing op bezoek. Wat de reden van de mishandeling was en hoe het geval verder is afgehandeld, vermeldt het politiedagboek niet.

In 1921 had Lichtenvoorde nog geen vrijwillige brandweer en een brandje kon dus gemakkelijk uit de hand lopen, omdat hulp uiteraard gebrekkig was. Een pand dat getroffen werd door brand, moest vaak als verloren worden beschouwd. Op 4 oktober 1921 brandde aan de Broekboomstraat de boerderij met timmerwerkplaats erachter van Hermanus Lelivelt tot de grond

toe af. Tijdens een onderzoek door beide veldwachters constateerden die, dat er geen sprake was van schuld of opzet, maar toch bleven beide veldwachters tot twee dagen na de brand de plek in de gaten houden.

Tram en trein

Een ander risico was de toenemende verkeersdruk. De tram was daarbij een van de grootste gevaren. Regelmatig schatten passagiers of voorbijgangers de snelheid van de tram niet goed in. De gevolgen waren soms groot. Op 13 december 1921 rapporteert veldwachter Hoekstra een ongeluk.

'Met collega ter Haar een onderzoek ingesteld betreffende een tramongeluk bij den Driehoek waar bij H.J. Nieuwenhuis door de machine is aangereden en de hak van zijn linkervoet zoodanig is gekwetst dat vervoer naar het ziekenhuis te Zutphen door dr Lipman nodig werd geacht. Aan het hoofd bleek hij ook verwond te zijn door den val, doch dat bleek niet ernstig te zijn. Dit ongeluk is gebeurd Dinsdagmorgen omstreeks halfzeven doordat het nog donker was konden wij geen onderzoek instellen...'

En op 14 december 1921:

'Het is ons gebleken dat de machinist van de tram geen schuld is te wijten, daar hij 2 heldere brandende lantaarns voor aan de machine had geplaatst. Terwijl volgens de verklaringen van de machinist H.A. Scheerhoorn en de conducteur J. Rutgers geen lichtgevende lantaarn aan de wagen van H.J. Nieuwenhuis was geplaatst...'

Het slachtoffer, ook wel 'Platten Ni-jnhuus' genoemd, moest naar het ziekenhuis. Hij werd geboren op 1-10-1888 en was getrouwd met Leen Theodora Geertruida Kaak. Van beroep was hij petroleumventer, maar ook vervoerde hij veel met paard en wagen, zoals bomen. Waarschijnlijk is hij door dit ongeval een tijdje uit de running geweest.

In de tijd van Hoekstra en Ter Haar kwam het ook al voor dat de trein werd gebruikt voor suïcide. Op 22 juni 1922 maakt veldwachter Ter Haar melding van zo'n geval. De naam van het slachtoffer is vanwege privacyredenen weggelaten.

'Omstreeks half acht werd mij medegedeeld als dat er op de spoorlijn Lichtenvoorde-Ruurlo een manspersoon door de trein was overreden, welke bij onderzoek bleek te zijn [...] wonende in Groenlo, de man was de laatste tijd niet goed bij 't hoofd. Aan de fiets had hij een briefje gebonden geadresseerd aan de pastoor van Groenlo waarin hij te kennen gaf dat het zijn plan was zich van het leven te zullen beroven. Het lijk is naar het gasthuis te Groenlo vervoerd, de burgermeester van Groenlo wilde voor de verdere afwerking zorg dragen...'

Griep?

Ter Haar woonde gedurende de eerste twaalf jaar van zijn dienstbetrekking in de veldwachterswoning onder het gemeentehuis. De cel bevond zich naast deze woning onder de trap. Als een arrestant 's nachts wat al te veel lawaai maakte, moest Ter Haar eruit om de man in slaap te krijgen. Tussen 16 januari en 2 februari 1923 was Ter Haar met ziekteverlof. Hij leed aan de Spaanse griep, zoals staat vermeld in het dagboek. Dit is echter onwaarschijnlijk, aangezien de Spaanse griep een ernstige, vaak dodelijke ziekte is. Nederland werd in 1918 door dit virus getroffen, waaraan 28.000 mensen overleden. De ziekte heeft de volgende symptomen: het begint met een flinke griep, die dagen kan duren. Als er echter een longontsteking optreedt, gaat het

razend snel. Twee uur later ontstaan er roodbruine vlekken op de jukbeenderen en een paar uur later zie je hoe de blauwzucht zich vanaf de oren over het hele gezicht verspreidt. De dood laat dan nog slechts een paar uur op zich wachten. In die tijd snakt de zieke naar adem, totdat de verstikkingsdood zijn intrede doet. Waarschijnlijk heeft onze veldwachter aan een flinke longontsteking of ander soort griep geleden.

Een unieke foto van rond 1925. Zelden lieten stropers zich fotograferen. Dit gezelschap echter heeft daar kennelijk geen moeite mee en toont de buit in al zijn glorie. De foto is genomen in Mariënveld, daar waar later café Heutinck is gebouwd. De personen zijn v.l.n.r.: Meulenbeek uit Lichtenvoorde, Berendsen (Hondekolk), Wilhelmus Antonius Domhof (Wopereis), Zieuwent en Jan Beerten (de Puuster), Zieuwent. Op de voorgrond v.l.n.r.: onbekende, Spexschoor (Drieks- Weavas) en Jan Karnebeek (Eskes).

Stroperij

Door het ziekteverlof van Ter Haar komt rijksveldwachter Bouwman het politieteam versterken. Hij en rijksveldwachter Hols vinden op 17 september 1923 een enkelloops jachtgeweer, een zogenaamde achterlader, in het weiland van J.B. Bokkers te Harreveld. Ook vinden ze enkele patronen die bij het geweer passen. Jachtgeweer en patronen worden in bewaring genomen tot de eigenaar ze komt ophalen. Maar dit zal naar alle waarschijnlijkheid niet gebeurd zijn. Kennelijk was het geweer van een stroper en die zou wel gek zijn geweest, als hij het had opgehaald. Hij riskerde daarmee immers een boete of een hechtenis. De straf voor het stropen van wild was toen zo'n vijf gulden of vijf dagen hechtenis. Bij

herhaling werd dat tien gulden of tien dagen. Meestal gingen stropers liever zitten dan betalen. Ze lachten er zelfs om en zeiden, dat ze op die manier per dag een gulden verdienden. Zoveel konden ze per dag op het land niet verdienen. Moesten zij een paar dagen straf uitzitten in hun eigen omgeving, dan kenden ze de cipier meestal wel en die zou het niet belemmeren als er wat extra voedsel werd gestuurd. Ze naaiden een beetje tabak in de kleren en zo waren die dagen wel door te komen. Het was echter vervelender, wanneer ze in Zutphen moesten zitten. Daar waren ze niet bekend en dan moesten ze zich met water en brood tevreden stellen. In dat geval sloeg de delinquent een paar dagen tevoren een voorraad in door ettelijke spekpannenkoeken naar binnen te werken. Bij thuiskomst was hij wel wat kilo's afgevallen. Vooral boeren zagen niet graag dat hun knecht liefhebberij voor stropen had, want dit kon wel eens oorzaak zijn van het minder goed nakomen van plichten. Veel boeren stroopten echter zelf ook graag, dus in dat geval verwijt de pot de ketel dat hij zwart ziet.

De hondendressuurvereniging Algemeen Belang te Lichtenvoorde. V.l.n.r.: twee onbekenden, B. ter Haar, twee onbekenden, met grote snor F. Hoekstra, jachtopziener Olyslager.

Jachtopzieners werden vaak aangesteld door een grootgrondbezitter. Zo stond Johannes Hendricus Hahné op de loonlijst van textielbaron J.H. Meijerink uit Winterswijk. Om de jachtopziener enige bevoegdheid te geven, werd hij beëdigd door de burgemeester van de gemeente waarin zijn werkterrein lag. Hij kreeg dan de functie van onbezoldigd rijksveldwachter en jachtopziener. Onbezoldigd wil dus zeggen dat hij voor het werk van rijksveldwachter niet betaald werd, maar hij was wel verplicht onregelmatigheden te melden aan de veldwachter.

Snelheidscontroles

In 1925 zien we rijksveldwachter H. Hendriks voor het eerst in de boeken verschijnen. Dat hij een ijverige man was, blijkt wel uit de vele processen-verbaal die hij dat jaar schreef: totaal 105, waaronder 7 misdrijven, 1 jachtovertreding en 12 overtredingen van de maximumsnelheid. Dit laatste lijkt rijkelijk veel. In die tijd waren er immers maar enkelen in Lichtenvoorde die zich een auto konden permitteren. Om de snelheid van deze snelheidsduivels te meten ging men op speciale wijze te werk. Er waren twee politieagenten voor nodig. Als een auto de eerste man passeerde, werd een teken gegeven aan de collega verderop. Die drukte dan een chronometer in. Aan de hand van de afgelegde afstand en de tijd werd de snelheid berekend. Hoewel de meetmethode primitief was en de automobilisten dus zeker vraagtekens konden plaatsen bij deze waarnemingen, kwamen snelheidsovertredingen in 1925 op de Zieuwentseweg twaalf keer voor. Op 22 november 1928 onderzocht Hendriks samen met veldwachter Hoekstra een dodelijk motorongeluk. Het betrof hier de 20-jarige Jan Bulten uit Aalten. Het ongeluk gebeurde voor het huis van J.B. Steenkamp. Jan Bulten die, naar later bleek, veel te hard had gereden, verloor de macht over de machine en kwam met zijn hoofd op de stoeprand terecht. Hij overleed ter plekke.

Openbare dronkenschap

Jacob Bakker was in die tijd een kleurrijk figuur in Lichtenvoorde. De op 27-10-1903 geboren Lichtenvoordenaar heeft veel voor de samenleving in Lichtenvoorde betekend. Zo was hij betrokken bij het Lichtenvoordse voetbal en speelde hij vooral in het begin van de oorlog een belangrijke rol in het verzet. Door zijn bekendheid moest hij al vroeg onderduiken. Van de feesten rond het 1000-jarig bestaan was hij een van de initiatiefnemers. De belangrijkste functie die Jacob Bakker voor Lichtenvoorde vele jaren heeft bekleed was het voorzitterschap van het kermiscomité en later van de schutterij. In feite is hij het geweest die het bloemencorso, waarover verderop in dit nummer van de Lichte voorde een artikel is opgenomen, op de rails heeft gezet. Toevallig vinden we juist deze Jacob Bakker terug in de dagboeken van de veldwachters. Het is 7 oktober 1930. Ter Haar schrijft dan het volgende:

'Het is omstreeks kwart voor 1 als ik gezang en lawaai op de weg naar Harreveld hoor. Ik besluit om eens te gaan kijken. Daar aangekomen zag ik dat Jacob Bakker bezig was een ledig biervaatje met veel lawaai over de straat te rollen. Toen ik hem erop wees dat dit op zo'n laat tijdstip niet gebruikelijk was, werd ik door hem vastgegrepen. Onmiddellijk heb ik gebruik gemaakt van mijn gummistok en enige klappen op zijn dronken kop gegeven. Vervolgens heb ik proces verbaal opgemaakt wegens openbare dronkenschap en belediging van de veldwachter...'

De jeugd

Ter Haar en ook Hoekstra waren veldwachters die niet met zich lieten spotten. Als het nodig was hanteerden ze de gummistok. Het maakte niet uit of je nu jong of oud was, maar toch had vooral de jeugd het soms zwaar te verduren. Als je door een van de heren agenten gepakt werd, was je er gloeiend bij. Na een stevige terechtwijzing en een preek over wat wel en niet was toegestaan, zorgde je er wel voor dat het geen tweede maal gebeurde.

Toch waren de beide veldwachters zeer verschillende persoonlijkheden. Ter Haar, die veel tabak pruimde, kon je streng doch rechtvaardig aanspreken, vaak al vóór het kwaad geschied was en dan zei de uitdrukking in zijn ogen al genoeg. Hoekstra hield je strikt aan de regels. Als

je op afstand hoorde: "Te drommels nog eens aan toe", dan wist je dat je er gloeiend bij was. Dan volgde een uitleg over de begane fout. Hoekstra bracht je dan hoogstpersoonlijk naar huis, waar vader en moeder werden ingelicht. Vaak kwam er de hand van vader nog eens hard overheen, zodat je het in ieder geval de volgende dag nog kon voelen. Zo zal het ook bij de 10-jarige Jan Paashuis zijn gegaan. Feike Hoekstra rapporteert:

'Omstreeks half zes krijg ik het bericht van de eerwaarde zusters der huishoudschool alhier dat de 10-jarige Jan Paashuis wonende B 167 alhier op een damesrijwiel van ene der leerlingen dezer school genaamd Maria Severt wonende te Vragender C 12 had gereden en daarmee tegen het ijzeren hek van den ingang tot het sportveld was opgereden, waardoor de voorvork en onderrem vernield waren. Een onderzoek ter plaatse ingesteld, bleek mij het een en ander juist te zijn. De ouders waren bereid de aangerichte schade van het rijwiel te vergoeden en het rijwiel op hunne kosten bij den rijwielhandelaar Dusseldorp te laten repareren...'

Zelfs de zoon van Ter Haar, Wilfried, moest zoiets ervaren. Hoekstra hield hem voor het gemeentehuis aan. "Controle", zei hij. "Waarvoor?" vroeg de jeugdige Wilfried. "Fietscontrole, of alles wel goed functioneert", sprak de veldwachter. De jongen stapte gehoorzaam af. Hoekstra nam het kleine fietsje en reed ermee weg. Wilfried bekeek zich het geheel van een afstand. Toen hij de grote Hoekstra op zijn fiets zag, kon hij het niet laten hem enkele spottende woorden na te roepen. Hoekstra stapte af, greep de jonge Ter Haar in zijn nekvel en liep vervolgens met grote stappen naar het gemeentehuis. Boos plaatste hij hem in het gevang onder de trap. Daardoor is veldwachter Hoekstra in de ogen van de jonge Wilfried altijd een wat kinderachtige politieagent gebleven. Overigens was de verhouding tussen beide families zeer goed.

Het kwam wel eens voor dat jongens van het Harreveldse gesticht wisten te ontsnappen. Als ze vroeg of laat weer waren opgepakt, werden ze vaak op het station in Lieveelde overgedragen aan de politie in Lichtenvoorde. Veldwachter Ter Haar had zijn eigen enigszins grove manier om deze kwajongens een lesje te leren. Het verhaal gaat dat hij dan op de fiets naar Lieveelde ging. Als zo'n jongen was overgedragen, kreeg hij van Ter Haar een stok in de broekspijp gebonden, zodat hij niet hard weg kon lopen. Vervolgens werden zijn handen op de rug geboeid. Waarna de reis naar Harreveld werd voortgezet, wat toch een behoorlijk eind lopen was voor zo'n jongen.

In 1930 was de voetbalclub Longa opgericht. In het eerste seizoen werd de club al kampioen. In het seizoen 1931/32 kwam Longa uit in de eerste klasse U.V.B. Dat voetbal in die klasse toch wat anders gespeeld werd, daar kwam Longa op 26 december 1931 achter. In de uitwedstrijd liep het goed uit de hand. En wij maar denken dat voetbalvandalisme van deze tijd is! Ook vroeger konden ze er wat van. Veldwachter Ter Haar, die als supporter was meegegaan, schreef het voorval in het politiedagboek op.

'Op mijn vrije zondag met de voetbalclub Longa naar Kilder geweest. Na een goed uur voetbal liep de wedstrijd uit de hand. Er ontstond een vechtpartij waarbij een Longa speler, Harry Reisenbroek, enkele klappen kreeg toegedeeld. Ik besloot in te grijpen maar had dat beter niet kunnen doen, voordat ik het wist kreeg ik een klap met een boksbeugel, tegen mijn linkeroog. Het bleek een reservespeler van Kilder te zijn. Nadien toen alles weer tot rust was gekomen, heb ik een proces verbaal opgemaakt en het gerapporteerd aan de scheidsrechter.'

In 1933 werden enkele huisregels voor de gemeente- en rijksveldwachters opgesteld die als volgt luiden:

1. Elke gemeente- of rijksveldwachter is verplicht 's morgens bij zijn komst aan het gemeentehuis in het politiepостvak na te gaan of er correspondentie is, die voor hem persoonlijk bestemd is, of voor de gezamenlijke politieagenten.
2. 's Middags wordt door de dienstdoende agent dezelfde handeling die onder punt 1 reeds is genoemd herhaald.
3. Zaken waarop het woord 'Politie' staat, zijn bestemd voor de burgemeester en de politie. Hij die de correspondentie het eerst leest, is verplicht dit te doen melden aan zijn collega's en de burgemeester. Daarna zal zo nodig in overleg de afwikkeling van zaken geschieden. Belangrijk is dat lopende zaken door dezelfde persoon worden afgehandeld en dat correspondentie over lopende zaken ook inderdaad aan de desbetreffende persoon wordt overhandigd.

Het opstellen van deze huisregels zal niet zonder reden zijn gebeurd. Mogelijk liep de afhandeling van de post niet zo soepel. Misschien ook werden soms ingewikkeld gebleken of vervelende politiezaken in de loop van het onderzoek doorgeschoven naar anderen. Waarom zouden anders deze regels in het politiedagboek zijn opgenomen?

Tijdens de viering van het nieuwe jaar op 1-1-1934 liep de gezelligheid in het doorgaans rustige Lievelede geheel uit de hand. Café Bongers, nu hoek Vicariestraat-Lievelderweg, was de plaats van handeling. Garagehouder G. Langwerden maakte bij het huis van Ter Haar melding van een grote vechtpartij bij dat café. Versterkt met rijksveldwachter Hendriks ging het drietal op weg. Bij Bongers aangekomen troffen zij het volgende aan.

'Midden op straat zagen wij H. Bruil G.J. Eskes en F. Wissink, allen uit Lichtenvoorde, met elkaar in gesprek. H. Bruil had een wond onder zijn linkeroog terwijl het rechteroog blauw en dik was opgelopen. Binnen in het café van Bongers troffen wij een zekere H. Oldenkotte en Heinsman aan uit Groenlo. Oldenkotte bloedde op zijn hoofd, terwijl zijn beide ogen dik en blauw waren opgelopen. Heinsman was verwond aan zijn voorhoofd wat vermoedelijk is veroorzaakt door een hard voorwerp. De oorzaak van het voorval is nog niet duidelijk. Echter de zaak wordt door Hendriks en mij tot op de bodem uitgezocht...'

Hoe het verder is afgelopen met dat grondige onderzoek, wordt in het politiedagboek niet vermeld. Is er een proces-verbaal opgemaakt en hebben de heren zich moeten verantwoorden bij de rechter, of is het in der minne geschikt? Als we kijken naar de verwondingen van beide partijen, kan men misschien wel zeggen dat de Keienschlappers een veldslag tegen de Grolschen hebben gewonnen. Nog een voorval in Lievelede, dat op 8 juli 1935 zelfs de krant haalde.

'J.H. te Brake timmerman te Lievelede onder Lichtenvoorde, is bepaald het slachtoffer geworden van zijn bereidwilligheid. Het gebeurde op 1 juni jl. dat in verband met de op handen zijnde kermis te Lievelede, in de werkplaats van verdachte gewerkt werd aan het plaatsen van een houten vogel op een stok. Het is zeker overbodig uit te leggen waarvoor dit gedierte dienen moest. Verdachte deelde de politie mede dat aan dit werk geen rooien cent verdiend werd, want dat de vogel en al bestemd was voor de Lievelder kermis om vogel te schieten. Edoch... het mocht niet baten, de mannen der wet stonden op hun stuk en bekeurden te Brake omdat deze, zonder overwerkvergunning te hebben, zijn knecht had laten werken. De verdachte werd veroordeeld tot een boete van 3 gulden zodat Te Brake de Lievelder kermis al geld had gekost voordat zij was begonnen...'

Op 25 augustus 1937 werd uit de vestiging van de Boerenleenbank te Harreveld een bedrag van f 400,- ontvreemd. Rijksveldwachters Landeweerd en Hendriks berichten.

'Om uur of 8 in de avond ontvingen wij een aangifte van diefstal uit het kantoor van de boerenleenbank te Harreveld. De kassier de heer Nijs aldaar, was even met zijn vrouw een eindje gaan fietsen. Hij had de achterdeur van zijn woning open laten staan om reden het dienstmeisje thuis was. Toen zij even naar boven was om naar de kinderen te kijken hoorde zij voetstappen beneden. Toen zij even later naar beneden ging, kwam zij in de hal een onbekend manspersoon tegemoet. Onder zijn arm had hij een geldkistje, deze wist het dienstmeisje hem te ontnemen. Waarna de onbekende man het huis uit vluchtte. Bij nader onderzoek bleek echter dat er 400 gulden vermist werd. Van de dader ontbreekt ieder spoor...'

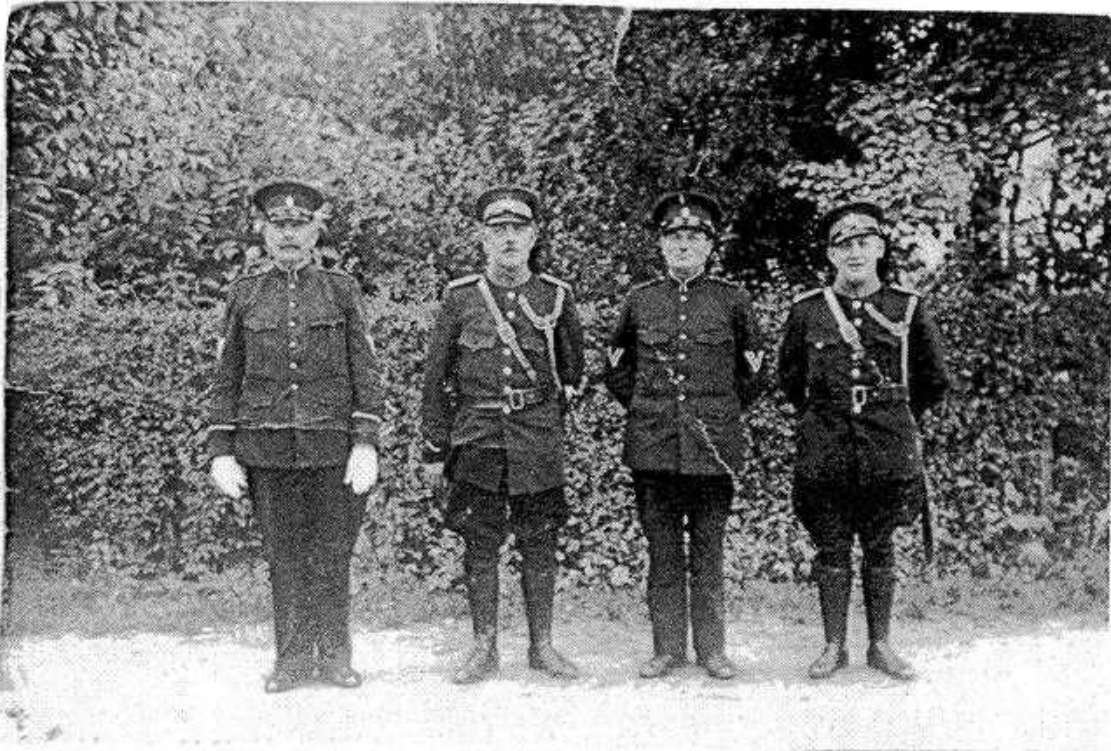
Later meldde de Geldersche Bode dat de vermoedelijke dader was opgepakt en dat hij uit Enschede kwam.

Periode 1940-1945

Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog verandert er veel voor onze veldwachters. Hierover is veel meer te vertellen dan de ruimte in dit artikel toestaat. We zullen ons dus beperken tot enkele gebeurtenissen.

Op 2 februari 1942 arriveerde de N.S.B.-burgemeester Lamers die ook hoofd van de politie werd. De tijd met deze N.S.B.'er was ook voor de veldwachters niet gemakkelijk. Opdrachten die niet altijd met hun geweten overeen kwamen, moesten wel worden uitgevoerd. Als het mogelijk was werden ze uiteraard getraineed of gesaboteerd. Ter Haar kon echter ook vaak gebruik maken van zijn aanwezigheid en positie op het gemeentehuis. Doordat hij dicht bij het vuur zat en veel 'hoorde' op het gemeentehuis, kon hij soms vroegtijdig mensen waarschuwen als er onraad dreigde. Een gevaarlijke situatie, aangezien er ook medewerkers op het gemeentehuis waren met sympathie voor de bezetter. Naast Ter Haar werkten de volgende personen binnen het

politiecorps: de rijksveldwachters Hendriks, Pastoors, Vink, Van Beek en Hofman. Dan waren er nog twee marechaussees: Van der Sluis, die later vooral in Groenlo diende, en Blaauwgeers, die wachmeester in Harreveld werd. Blaauwgeers werkte voor de ondergrondse.

*Het illustere kwartet van de politiemacht in de periode 1939/1940.
V.l.n.r. gemeenteveldwachter F. Hoekstra, rijksveldwachter H.H. Hendriks,
gemeenteveldwachter B. ter Haar en rijksveldwachter H.P.W. Landeweerd.*

De oorlog bracht ook heel andere politiezaken, bijvoorbeeld opstootjes met betrekking tot de Nationaal Socialistische Beweging zoals op 23-8-1941. In periodiek 31 staat daarover een bericht. Er kwamen ook vliegtuigen naar beneden. Op 26-6-1943 stortte een brandend vliegtuig in het nachtelijke uur op de r.-k. school te Zieuwent. Verder moest er soms 'gezocht' worden naar parachutisten. Er werd zelfs een moord gepleegd op een landverrader in juli 1943.

Op 20 april 1944 werd marechaussee Blaauwgeers gearresteerd. Willie Marcus, alias Willy van Erp, een beruchte S.D.-spion, had weten door te dringen in de wereld van de ondergrondse. Hij had het vertrouwen gewonnen van enkele illegale werkers. Marcus was geraffineerd te werk gegaan en zijn verraad werd met klinkende munt betaald. Die 20ste april was zijn triomfdag. Hermanus Joseph Blaauwgeers werd nog door collega Ter Haar gewaarschuwd, maar dit mocht niet meer baten en hij viel in handen van de bezetter. Blaauwgeers had zich in Harreveld beziggehouden met het onderbrengen van joden en andere onderduikers. Hij stierf op 6 juni 1944 voor een vuurpeloton in Den Haag.

Op diezelfde 20ste april werden nog drie plaatsgenoten opgepakt: Martin Lelivelt, die vele piloten onderdak had gegeven, postbode Willem Doppen, die eveneens onderduikersadressen had verzorgd, en tenslotte Antoon Slot, wapenhersteller voor de ondergrondse. De timmerman Martin Lelivelt werd geëxecuteerd op 25 juli 1944 in Utrecht. Willem Doppen kwam op 8 maart 1945 in

Buchenwald door hartzwakte om het leven. Antoon Slot viel op 25 juli 1944 voor het vuurpeloton. Met deze zwarte bladzijde uit de plaatselijke geschiedenis willen wij deze reeks Veldwachtersperikelen beëindigen.

Tot slot volgen hier gegevens over gemeente- en rijksveldwachters die werkzaam waren in Lichtenvoorde van 1812 tot 1945. Zij deden dienst in de gehele gemeente. Degenen die in Zieuwent woonden en werkten worden apart genoemd, omdat daar van 1922 tot 1949 een woning voor de veldwachter was.

Lichtenvoorde 1812-1945

Hermanus van Lochem, gemeenteveldwachter van 31 maart 1812 tot 1825, geboren te Lichtenvoorde op 8-10-1769, was N.H. en gehuwd met Aleida Carstein en later met Aleida Winkelhorst. Uit beide huwelijken kwamen 16 kinderen. Hermanus overleed op 27-8-1827.

Gerrit Willem van Lochem, gemeenteveldwachter van 1825 tot 23-8-1865, geboren in Lichtenvoorde op 15-3-1797, was N.H. en gehuwd met Grada Heusinkveld en later met Grada Straks. Uit het tweede huwelijk kwamen 6 kinderen.

Gerhardus Hermanus van Lochem, tijdelijk vervangend gemeenteveldwachter van 23-8-1865 tot 1866, was N.H. en getrouwd met Grada Wildenbeest en later met Berendina Wevers. Uit deze twee huwelijken kwamen 5 kinderen. Ook hij woonde op het oude huis aan de Aaltenseweg (thans de Fixet).

Adolf Wilhelm Witte, jachtopziener en onbezoldigd rijksveldwachter, geboren in 1809. Door dienstijver werd hij in 1854 bevorderd tot rijksveldwachter, welke taak hij tot zijn dood in 1882 volbracht. Hij woonde aan de grindweg naar Aalten naast Gerrit Willem van Lochem, gemeenteveldwachter. Hij was gehuwd met Helena Jansen en had 5 kinderen.

Johannes Everardus Antonius Oonk, rijksveldwachter van 1-2-1865 tot 7-12-1870 en van 1882 tot 1889. Hij is geboren op 14-8-1827 te Groenlo en gehuwd met Johanna Helena Wevers. Hij had 8 kinderen.

Johannes Kolber, rijksveldwachter, geboren op 29-3-1827 in Den Haag, gehuwd met Grada Cornelia Molenaar, kwam met 3 kinderen vanuit Arnhem op 24-3-1865 naar Lichtenvoorde en vertrok met 4 kinderen op 4-4-1868 naar Ede.

Johannes Diderichs, gemeenteveldwachter van 1866 tot 11 juli 1887, geboren op 31-8-1826 in Den Bosch, woonde aan de Aaltenseweg, later in de Broekboomstraat, was R.K. en gehuwd met Josephina Teeuwen. Het echtpaar had 5 kinderen.

Bernardus Halink, gemeenteveldwachter van 1882 tot zijn overlijden op 18-9-1912, getrouwd met Grada Maria Weyenburg. Voor 1882 was hij landbouwer in Lieveelde, waar hij tot 1890 woonde.

Wilhelmus Hubertus Tegelaers, gemeenteveldwachter van 11-7-1887 tot 19-12-1893, geboren op 6-4-1855 in Stramproy, was R.K. en getrouwd met Maria Hubertina Ariaans. Hij had 6 kinderen. Hij woonde in de veldwachterswoning onder het gemeentehuis. Op 4-12-1893 werd hij benoemd tot rijksveldwachter in Dodewaard.

Antony Rommers, veldwachter van 4-7-1887 tot 17-4-1888, geboren op 31-12-1838 in den Hoeven, bewoonde het Jachthuis in Vragender, was R.K. en gehuwd met Alijda Maassen. Hij had 4 kinderen. Op 17-4-1888 vertrok het gezin naar Amersfoort.

Teunis van Kampen, jachtopziener en rijksveldwachter van 4-9-1888 tot 17-11-1903, geboren op 15-7-1852 te Rheden, kwam van Arnhem en was getrouwd met Dina. Het gezin was N.H. en telde 11 kinderen.

Hendrik Willem Lemson, rijksveldwachter van 6-6-1889 tot 11-2-1893, geboren op 4-4-1851 te Genderingen, voordien werkzaam in Eibergen, was N.H. en gehuwd met Emma Frederika Stumpf. Hij had 3 kinderen en vertrok op 11-2-1893 naar Olst.

Cornelis Nipius, gemeenteveldwachter van 19-12-1893 tot 1898, geboren op 27-11-1859 te Zutphen. Op 4-1-1894 betrok hij de veldwachterswoning met zijn vrouw Petertje van Enk en een kind. Het gezin was N.H. Hij bekleedde zijn functie tot 22-9-1898 waarna hij met 3 kinderen naar Vorden vertrok.

Hendrik Jan Mensink, rijksveldwachter van 1893 tot 1903, geboren op 26-1-1852 te Boreculo. Hij kwam met vrouw en 2 kinderen op 11-2-1893 van Olst naar Lichtenvoorde. Was N.H. en woonachtig in een diaconiehuisje aan de Aaltenseweg. Op 6-6-1903 vertrok hij met 6 kinderen naar Ermelo.

Kasper Kemper, gemeenteveldwachter van 15-11-1898 tot 1-3-1917, geboren op 22-11-1866 te Noordwolde in Friesland, gehuwd met Ybeltje Adema. Hij betrok op 30-11-1898 de veldwachterswoning met 3 kinderen. Tussen 7-5-1914 en 26-2-1917 woonde ook nog zijn schoonmoeder bij hem in . Op 12-3-1917 vertrekt hij met 4 kinderen naar Tongelre (NB).

Gerhard Ligtenbarg, rijksveldwachter in de periode 1903 tot 1924, geboren op 4-6-1854 te Ruurlo, gehuwd met Gesiena Christiena Grevink, kwam op 25-6-1903 met 4 kinderen van Holten. Hij woonde tussen 1903 en 1906 op B76 en was volgens het bevolkingsregister rijksveldwachter titulair, d.w.z. de laagste rang. Hij bleef de functie van rijksveldwachter bekleden tot zijn dood op 17-4-1924.

Johannes Hendricus Hahné, jachttopziener en onbezoldigd rijksveldwachter van 10-3-1904 tot aan zijn dood in november 1965. Hij was in Vragender bekend als 'den olden Hahné', een zeer markant persoon. Hij was geboren op 12-10-1873 te Groenlo en gehuwd met Maria Cecilia Pietersen. Het echtpaar kreeg negen kinderen.

Martinus Elfrink, rijksveldwachter in Vragender van 15-1-1905 tot 15-5-1907, geboren op 21-9-1875 te Losser, gehuwd met Mechtilda Maria Janssen. Hij had 4 kinderen. Na 1907 woonde hij in Lichtenvoorde, waar hij te boek stond als spoorwegaarbeider bij de GWSM.

Feike Hoekstra, gemeenteveldwachter vanaf 1-3-1913, geboren op 12-10-1881 te Rauwenderken in Friesland, was R.K. en getrouwd met Tjitske Pieters Schaafsma, kwam op 18-10-1913 van Deventer met 3 kinderen. Op 29-8-1916 kreeg hij uit handen van de burgemeester de bronzen medaille voor zijn 10-jarig jubileum als veldwachter. Vanaf 1929 was hij woonachtig in de Patronaatsstraat. Begin jaren '40 is hij met pensioen gegaan.

Johannes Martinus Terburg, jachttopziener en rijksveldwachter in 1915.

H.L. Gerritsen, hulpcommies in de periode 1916, waarschijnlijk woonachtig op de grens van Lichtenvoorde, Aalten.

Bernardus ter Haar, gemeenteveldwachter in Lichtenvoorde vanaf 8-5-1917 tot 1-6-1950, geboren op 20-5-1891 te Borne, was gehuwd met Johanna Carolina Smits, kwam met een kind op 21-5-1917 naar Lichtenvoorde. Hij woonde eerst 12 jaar in de veldwachterswoning onder het gemeentehuis en vervolgens op Schatbergstraat 18. Op 22 april 1949 werd Bernardus ter Haar onderscheiden met de zilveren eremedaille van Oranje-Nassau voor zijn inzet tijdens de bezetting en zijn meer dan 30-jarige dienst als gemeenteveldwachter. Hij overleed op 28-4-1973. Op 3-4-1980 besloot de gemeenteraad een straat in de verzetswijk naar hem te noemen, wegens zijn verdiensten in de oorlog.

Johannes Hendricus Bomers, jachttopziener en onbezoldigd rijksveldwachter van 1919 tot 1923, geboren op 22-2-1854 te Eibergen, gehuwd met Johanna Klein Gunnewijk, woonachtig in Lievelede. Op 10-8-1924 overleed hij en zijn zoon Gradus Johannes volgde hem op als jachttopziener.

Ter Bogt, jachtopziener en onbezoldigd rijksveldwachter rond 1921 te Vragender. Helaas was niet te achterhalen om welke ter Bogt het gaat.

Johannes Hermanus Olyslager, jachtopziener en onbezoldigd rijksveldwachter met de bijnaam 'Vadersjas', woonde op 't Zand in de witte boerderij, nu net voor de Twenteroute. Hij stond bekend als een wat norse, stugge man. Hij hield zelf ook van de jacht, men zag hem dan ook regelmatig met het geweer op de schouder naast zijn maat Jan van Lochem met de bochel naar café Van Lochem fietsen.

Cornelis Theodorus Bouwman, rijksveldwachter, geboren op 23-5-1879 te Zevenaar, was R.K. en gehuwd met Helena Theodora Peters. Hij kwam op 7-9-1922 als tijdelijke vervanger voor de zieke Ter Haar uit Millingen en vertrok pas op 16-3-1925 naar Rheden.

Hermanus Hendricus Hendriks, rijksveldwachter, geboren op 9-5-1892 te Overasselt, was R.K., kwam op 21-4-1925 van Aalten naar Lichtenvoorde met zijn vrouw Johanna Berlic en 4 kinderen. Hij bleef tot het einde van de oorlog werkzaam als rijksveldwachter.

Hermanus Joseph Blaauwgeers, hulpmarechaussee en na 1940 wachtmeester te Harreveld, geboren 22-6-1918 en overleden op 6-6-1944 voor een Duits vuurpeloton.

Vink, rijksveldwachter tussen 1940 en 1945; hij had een lang postuur en werd onder de bevolking als verdacht beschouwd, maar had ook zeker goede kanten. Dit merkten bijvoorbeeld Jan en Roelof Buijnink die meel smokkelden voor een hongerende familie in het westen van het land. Vink hielp de twee toen er een zak van de fiets was gevallen en adviseerde hen over het Hof te fietsen in plaats van de Dijkstraat te nemen, aangezien hier door het zwarte corps werd gecontroleerd. (zie ook periodiek 14, blz. 3).

K.C.P. Hofman, rijksveldwachter, in de oorlog aangesteld, was N.H. Na de oorlog heeft hij zich zeer verdienstelijk gemaakt voor de samenleving in Lichtenvoorde. Zo is hij medeoprichter in 1946 van P.S.V. gym en voetbal (1948). In april 1954 werd hij overgeplaatst naar Epe waar hij de functie kreeg van opperwachtmeester.

Herman van Beek, rijksveldwachter, in de oorlog aangesteld, een vrolijke man die fluitend door het leven ging; je kon hem dus al van v er horen aankomen. B. ter Haar was zeer op hem gesteld, hij kwam dan ook vaak bij de familie Ter Haar.

Zieuwent 1922-1949

Johan Hols, rijksveldwachter, geboren op 17-11-1894 te Apeldoorn, woonde vanaf 23-7-1920 bij de familie Straks aan de Driehoek, was N.H. en trouwde op 27-4-1922 met Cornelia Maria Verra uit Schotland. Ze betrekken diezelfde dag de veldwachterswoning in Zieuwent. Op 6-1-1925 vertrekt het gezin naar Olst.

Christiaan Minnee, rijksveldwachter, geboren op 19-3-1897 in Lisse, was N.H., kwam op 22-12-1924 naar Lichtenvoorde. Hij woonde met zijn vrouw Maria Gerharda Aalderink in de politiewoning te Zieuwent. Hij had 3 kinderen. Op 20-8-1930 vertrekt hij uit Zieuwent.

Johannes Gerhardus Schulten, rijksveldwachter, geboren op 17-8-1897 te Losser, R.K., opvolger van C. Minnee in Zieuwent, getrouwd met Berendina Wilhelmina Vogt. Toen hij op 2-3-1933 vertrok naar Haaksbergen, had hij vijf kinderen.

Johan Wilhelm Berends, rijksveldwachter, geboren op 1-12-1897 te Zutphen, was aangesloten bij de Evangelisch Lutherse kerk, kwam op 13-4-1933 met zijn vrouw Cecilia Hulshof naar Zieuwent, was al in een vroeg stadium Duits-gezind en kwam daar openlijk voor uit.

Waarschijnlijk was dat de reden dat hij op 11-2-1936 werd overgeplaatst naar Raalte. Of hij na 1940 weer in Zieuwent is geplaatst, is mij niet bekend.

Heinrich Conrad Wilhelm Landeweerd, rijksveldwachter, geboren op 3-8-1909 te Zutphen,

was N.H. en gehuwd met Wouterina Gerredina Slotboom, betrok op 30-3-1936 de woning in Zieuwent en vertrok vlak voor het uitbreken van de oorlog uit Zieuwent.

Willem Varekamp, rijksveldwachter, geboren op 9-11-1908 te Dalfsen, kwam op 31-7-1939 uit Rotterdam naar Zieuwent met zijn vrouw Jacoba Migchelsen en een zoon. Of hij ook tijdens de oorlog in Zieuwent was, is niet te vinden in het bevolkingsregister.

Rijkspolitie na 1945

Na de oorlog werd de term veldwachter vervangen door politieagent. Vanaf toen had Lichtenvoorde ook geen gemeenteveldwachters meer, maar viel de gemeente onder de rijkspolitie. Naoorlogse agenten waren onder andere Van Bommel, Fontein, Van Ommen, die in 1950 Ter Haar opvolgde in zijn taak als opperwachtmeester, Pastoors, Herman Piepers, Kees Post, Van der Sluis, en Henk Tijken. Mocht u meer over hen weten, geef het dan door aan de redactie, misschien dat er nog een aardig artikel in zit.

Benno van Lochem

Bronnen

G. Eppingbroek en B. van Lochem, *Lichtenvoorde in grootmoeders tijd*, Europese bibliotheek, Zaltbommel, 1996.

B. Weenink, *Herinneringen van een oude Saksische boer*, Bernard Weeninkstichting, 1983.

Het Hoenderboom, nr 47- 2002, uitgegeven door oudheidkundige vereniging Zuwent.

De Geldersche Bode van 1920 tot 1942.

Opdat wij niet vergeten, opdat wij niet herhalen, Lichtenvoorde 1940/45, Elna 18-4-1985

70-jarig jubileum de vereniging vrijwillige brandweer.

Gemeentearchief Lichtenvoorde

Fotodocumentatie G. Eppingbroek

Interview met W. ter Haar Soestdijk († december 2002)

Foe:zel

Een wezenlijk onderdeel van de historie van Lichtenvoorde vormt de geschiedenis van ons carnaval. In de rooms-katholieke enclave waarin wij als Lichtenvoordenaren en Grollenaren wonen, is het carnaval een folkloristisch feest geworden. Hoewel de betekenis ervan de laatste twintig jaar wat vervaagt, is het plezier er niet minder om. Lichtenvoorde kende verschillende carnavalsverenigingen, waarvan de Keienslōppers zijn overgebleven. Hun befaamde 'buut-aovende' waren en zijn nog steeds avonden waarop je de sleur van alledag even vergeet. Enkele bekende Lichtenvoordse buutreedners waren Willem Bonenkamp, Jan Elferink, Bernard Schutten en Herman Tanck. Ook 'Rozenstruken Jopie', alias Joop Kruip, kreeg met zijn befaamde vertelsels over het alledaagse leven de mensen buiten zinnen van plezier.

Graag maak ik – met zijn toestemming – in deze aflevering de lezer deelgenoot van een van Joops kostelijke verhalen. De redactie heeft het verhaal omgezet in de WALD-spelling. Dat is bij het lezen hier en daar even wennen, maar die schrijfwijze heeft tenminste eindelijk eenheid gebracht in onze dialectspelling.

Ze wazzn der heel veraltereerd van. "Mo'j heurn, Jan", zei Tone Bolleman, "noo kump der toch ene uut Winterswiek um ons te vetelln dat ne borrel drinkn gruwelijk slecht mot waezen'. Tone Bolleman heettn eigenlijk neet zo, moor gin mense anders kenn 'm bi-j zien echt n naam. Hee en zien kammeraod Jan Eggink wazzn echte kenners op 't gebied van jannever en anverwante zaakn.

Noo was Lechtenvoorde too-der-tied veur meer as 95% rooms en 't was dus al heel bezunder dat ne protestanten uut Winterswiek iets zol kommn vetelln aoever hoo wi-j mosten laevn en wat good was en neet good. Wat dat anbelangt was 't dus wal heel bezunder. " 't Mot van de pastoor, he'k eheurd", zei Tone, "ze wilt den blauwen maondag afschaffin". Ne blauwen maondag was 'n gewonte van olds heer. 's Maondagsmorgens woddn den jongsten van 't warkvolk naor 'n kastelein estuurd um foe:zel te haaln. De leu vonn dat ze door recht op haddn en dus gebeurn 't ok. Met ne halven oord kwam e dan weerumme en den woddn eerst soldaote emaaft. Dat was schadelijk veur de productie en too haddn zich de fabrikantn uut-edacht dat ze dat met de pastoor mosten aoeverneern hoo of te doo ze dat zolln anpakkn. Net zo as noo was der too-der-tied ok al de vereniging tegen alcoholmisbruuk, kort gezegd 'De blauwe knoop'.

In Winterswiek zat ne kaerl den door bi-j was, dus de pastoor was zo good um den protestanten te vraogn in dat deur en deur roomse Lechtenvoorde te kommn vetelln hoo slecht jannever wal neet was. Op de praekstool 's zundagsmorgens woddn 't umme-eropene en dan ko'j gin kante meer uut. Iedereene ging too-der-tied nog naor de karke en dus wis i-j 't. Hofstee heettn den kaerl uut Winterswiek. De zaal van Hotel Industrie haddn ze der veur af-ehuurd. Kortbeek, de kastelein, had der niks gin schik met. "Potverdomme,"zei e, "noo kump der ene in mien café vetelln dat ze gin jannever mot drinkn; da's mien brood en ik zit der moor mooi met". Hee wol der wal onderhen moor de pastoor was geestelek adviseur van de r.-k. werkliedenvereniging en door was ok 't gebouw van. Hee kon dus zo te zeggn gin kante uut, hee mos wal metwarkn. Hee von ok wal dat de leu neet te depe in 't glaesken mosten kiekkn, sommigen konn wal ne alenschepe vol op, moor zienn handel kapotmaakkn, dat hoovn toch ok drek neet.

Achter in de zaal gingen ze zitten, Tone en Jan. "Lao'w 't ons eerste moor 's anheurn," zei Tone. Jan von 't moor niks. Hee was der neet geröst op. Hofstee begon een gruwelik verhaal aover hoo slim of drank 't laeven van de leu wal neet kapot kon maakn. Hee had der lichtbeeldn bi-j. Ne toverlanteern met plaatjes, 't lekkn wal tekeningen, van veural Drentse plagghuttn met leu der bi-j dee der köttereg uutzaggn, blaagn met ne snotterbelle onder 'n neuze en kaerls dee zich op de bene heeln deur op ne schuppe te leunn. De vrouwleu ko'j de armoo van 't gezicht aflaezn. Ze zaggn der allemaole uut of ze de bebaoge haddn, de klere wolske um 't lief.

De pastoor gleujn van tevraedenheid en Hofstee greujn in ziene rolle as zedenpraeker. Trots as ne daelnhane vetelln e zien verhaal en de leu wazzn zo good neet of ze mosten wal blie:ven luustern. Veural Tone en Jan woddn deur de pastoor in de gaatn ehollne of ze der neet tussenuut kneppn um der veur in 't café ene te drinkn, veurdan 't helemaole vebaodn was. Hofstee was op 't hoogtepunt van zien verhaal ekkommene. "Meneer de kastelein," reep e dwars deur de zaal hen, "mag ik van u twee jeneverglazen, waarvan een gevuld met helder fris water en een met de verderfelijke vloeistof die men jenever noemt?". Door had Kortbeek, de kastelein, al helemaole gin zin an. Nog metwarkn ok nog, dach e. De schade is al meer as genog. Hee kek al schielek naor de pastoor of den 'm neet kon helpn, moor den keek zo strabant weeromme dat e an de vraoge van Hofstee wal mos voldoon. Hee draejn zich noks umme en schot veur naor 't café.

Effen later kwam e an met een blad met twee glaeskes. Veur alle zekerheid stak e nog effen 'n doem in 't janneverglaesken en lekkn 'm af. Hee dach: misschien wal 't laatste wa'k preuve. Toogeevn mos i-j 't, Hofstee had geveul veur drama. Hee ston op en haaln iets uut zienn naozak. 't Was zonne olderwetse tabaksdeuze. Hee greujn in ziene rolle. Langzaam dee e de deuze los, zien vingers heel e nog effen achter 'n deksel, zoda'j drek neet konn zeen wat der in zat. Too kwam 't; 't was ne piere. Zonne olderwetsen raegenworm woor 'n must jonge getelings wal ne wekke genog an hef.

"Mensen, let goed op", reep e en too leet e de piere in 't glas met water zakkn. Dat von die piere schienboor wal fijn, want hee kronkeln zien beste in 't heldere water. "U ziet het," reep Hofstee, "springlevend en gezond". Too ging e met de hande in 't water en haaln de piere der weer uut. Hofstee strekkn zich nog extra uut. Koning wol e waezn, ... keizer van de zaal. De piere an 't uut-ende vasthollnd met den enen hand, nam e met den andren hand 't glaesken woor de jannever in zat. " 't Zal toch neet woor waezn", zei Jan, "hee veknooit mien toch dat borreltjen neet". Moor Hofstee ging deur. Langzaam leet e de piere in 't glas jannever gliern, tot e der helemaole in lag. De gevolgen? De piere kronkeln ene kere, ... strekkn zich ... en was kapot.

Triomf!! Totale triomf veur de pastoor, ... triomf veur de fabrikantn dee zattn te glundern op de eerste rie:ge, triomf veural ok veur Hofstee, ... tenminste dat dach e. Hee heel 't glas met de dooje piere hoge baovn 't heuf en reep deur de zaal: "Zie dit dode schepsel ... wat, wat mensen is nu de conclusie?" Too ston heel achter in de zaal 'n oldn Jan Eggink op en reep: "A'j last hebt van worme, mo'j foe:zel drinkn".

Hofstee is nooit weer in Lechtenvoorde ewest.

Frans Bonnes

Het dahliacorso van Lichtenvoorde

Inleiding

Nederland kent verschillende soorten corso's of optochten. Het bloemencorso en het fruitcorso zijn onder de Nederlandse bevolking het meest bekend. Het bloemencorso kan worden opgesplitst in het 'dahliacorso' en het 'gewone' bloemencorso met praalwagens, samengesteld uit verschillende soorten bloemen. Het grootste, gewone bloemencorso in Nederland vindt in Aalsmeer plaats. Zundert en Lichtenvoorde kennen dahliacorso's met de grootste wagens en de hoogste bezoekersaantallen. Tiel heeft het bekendste fruitcorso.

Het is moeilijk te achterhalen hoeveel corso's Nederland heeft. Literatuur daarover is er nauwelijks: er zijn slechts enkele werken over specifieke bloemen- en dahliacorso's¹. Ook de VVV-kantoren zijn niet altijd even goed op de hoogte van de corso's in hun regio. De grotere corso's hebben over het algemeen een internetsite². Aan de hand daarvan is het dus wel mogelijk een beeld te krijgen van het aantal corso's in Nederland.

In totaal kent Nederland 19 bloemen-, dahlia- en fruitcorso's. Bloemencorso's worden gehouden in Aalsmeer, Anna Paulowna, De Bollenstreek, Eelde, Limbricht (bij Sittard), Roelofarendsveen en Voorthuizen. Dahliacorso's vinden plaats in Beltrum, Leersum, Lemelerveld, Lichtenvoorde, Rekken, Sint-Jansklooster, Valkenswaard, Vollenhove, Winkel, Winterswijk en Zundert.³ Tiel kent het fruitcorso. Opvallend is dat de bloemencorso's vooral voorkomen in Noord-Holland, namelijk vijf van de in totaal zeven. Dat heeft uiteraard te maken met het feit dat zich daar de bloembollenstreek van Nederland bevindt en de bloemenveiling in Aalsmeer. Tiel ligt in de Betuwe, de fruitstreek van Nederland. Deze corso's worden gehouden uit traditie, maar ook om commerciële redenen. De dahliacorso's worden vooral gehouden in Gelderland en Noord-Brabant, respectievelijk vijf en drie. Waarom de dahliacorso's vooral in die provincies zijn geconcentreerd is moeilijker aan te geven: noch Noord-Brabant noch Gelderland hebben een bloeiende bloemeteelt.

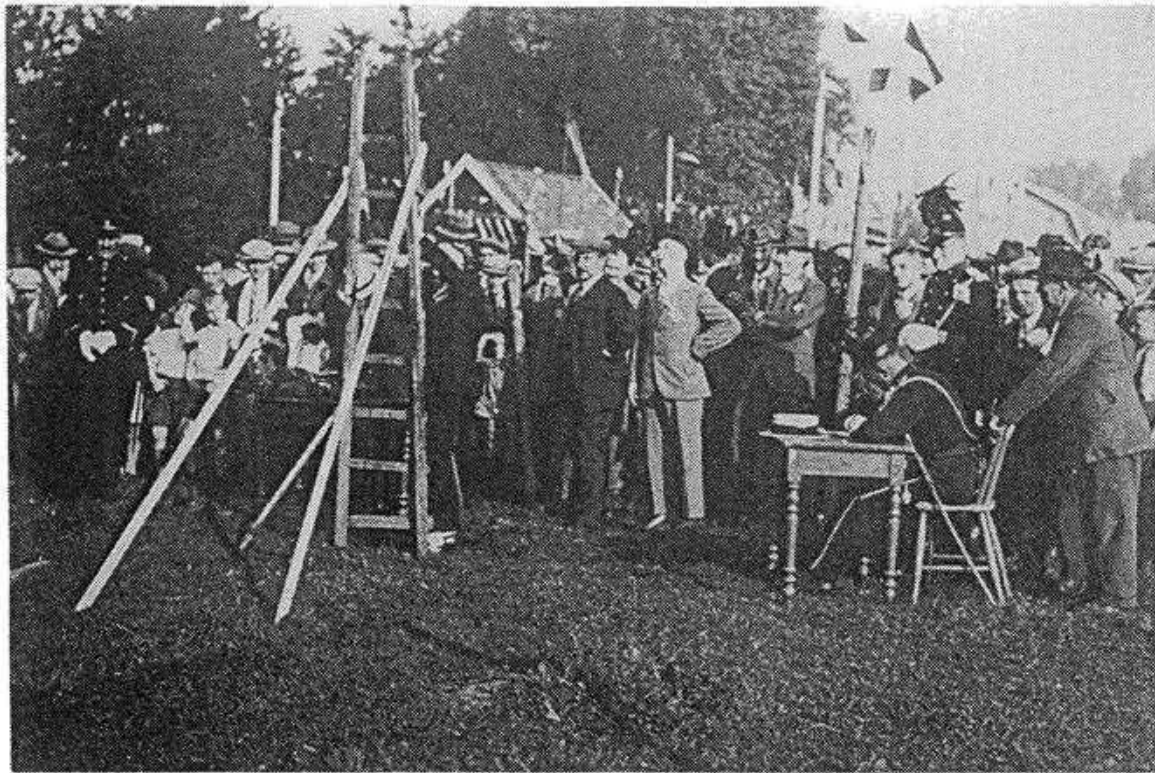
In dit artikel zal het dahliacorso van Lichtenvoorde nader worden bekeken. Mijn keuze is hierop gevallen omdat Lichtenvoorde een van de grotere dahliacorso's van Nederland kent en omdat ik er ben geboren. Dit dahliacorso is uiteraard niet representatief voor alle andere dahliacorso's, maar een nadere beschrijving zou een begin kunnen zijn van een verklaring voor het verschijnsel bloemencorso als zodanig. Het corso van Lichtenvoorde is uitgegroeid tot het grootste evenement van het jaar in de gemeente. Het trekt de laatste tientallen jaren meer dan 100.000 bezoekers vanuit het hele land. De vraag die in dit artikel centraal staat, luidt: *hoe is het gekomen dat het dahliacorso in Lichtenvoorde is uitgegroeid tot het beeld- of identiteitsbepalende feest van het dorp?*

¹ Enkele werken: H. van den Broek, *30 jaar ontwerpen Bloemencorso Zundert* (1995), P. Kunst, *Bloemencorso Zundert: een (foto)reportage van een sprookje* (Zundert 1981), D. Lambregts, *Een b(l)oeiend festijn in knop: een onderzoek naar behoud en versterking van het bloemencorso Valkenswaard* (Breda 1995), M. Rappolt, *Veertig jaar Bloemencorso te Leersum: een terugblik en wat er aan een corso voorafgaat...* (Leersum 1992), G. Smits, *Corso Contrapposto: een onderzoek op maat, ter realisering van een succesvolle opleving van het Bloemencorso Zundert* (Breda 1997), J. Vogelaar, *Flower Parade: economic/touristic power parade?* (Breda 1993), B. de Vries, *Bloemencorso Eelde 30 jaar* (Paterswolde 1986).

² O.a.: www.bloemencorso-eelde.nl, www.bloemencorsoleersum.nl, www.bloemencorso.com/vollenhove, www.bloemencorso.com/aalsmeer, www.bloemencorso.com/zundert, www.bloemencorso-valkenswaard.nl

³ www.bloemencorso.com/lichtenvoorde.

Allereerst schets ik kort een beeld van de gemeente Lichtenvoorde en hoe deze gemeente zich de laatste 200 jaar heeft ontwikkeld. Vervolgens zal worden ingegaan op de historie van het dahliacorso: hoe is het corso ontstaan en wat was de vorm en inhoud ervan? In de loop van de jaren is het enorm gegroeid. Er zal dus aandacht worden besteed aan het hoe en waarom van deze veranderingen en de invloed die deze hebben gehad op inhoud, organisatie en vormgeving van het corso. Aan de hand van deze informatie zal ik proberen de hoofdvraag te beantwoorden.

Vogelschieten begin jaren dertig op het feestterrein aan de Dijkstraat

Een schets van de sociale en economische context van Lichtenvoorde
Lichtenvoorde, een middelgrote gemeente (7395 ha), is gelegen in het oostelijke deel van Gelderland, de Achterhoek. De gemeente telt naast de hoofdplaats Lichtenvoorde vier kerkdorpen: Zieuwent, Lieveelde, Harreveld en Vragender. De bevolking is grotendeels katholiek. Momenteel heeft de gemeente circa 20.000 inwoners. De grootste bevolkingsgroei heeft plaatsgevonden in de periode na 1915.⁴

Aan het begin van de 19de eeuw was Lichtenvoorde grotendeels agrarisch gebied. Er was echter sprake van veel kleine en versnipperde akkers en weilanden. Bovendien waren de bedrijfjes veelal klein. Dit had als gevolg dat de boerderijtjes geen volledig bestaan gaven, zodat vele inwoners moesten bijverdienen door middel van huisnijverheid. Aanvankelijk was dit voornamelijk het spinnen en weven van eigen vlas en wol, zowel voor eigen behoefte als voor de handel. In de loop van de 19de eeuw ging de lederwarenproductie, met name de schoenfabricage, de meest prominente plaats overnemen van de vlas- en wolweverijen in de gemeente. Lichtenvoorde werd wel 'het land van de schoenmakers' genoemd. Rond 1850 kende Lichtenvoorde ongeveer 100 schoenmakerijen. Schoenmakers reisden met hun waar

⁴ *Lichtenvoorde: gemeentebescrijving* (Oosterbeek 1992) 2-3.

langs de markten van de Achterhoek. Verder kende Lichtenvoorde nog enkele kleinere bedrijven, waaronder borstelmakerijen en tabaksweverijen. De prijzen waren laag, met als gevolg dat tevens de lonen laag waren. Daardoor bleef Lichtenvoorde lange tijd nog grotendeels agrarisch. Om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien behielden de arbeiders bijna allemaal hun boerderijtje.⁵

Aan het eind van de 19de eeuw ontstonden de eerste fabrieken in Lichtenvoorde. Dit waren leerlooierijen en schoenfabrieken. Na de eeuwwisseling kwamen daar de klompenmakerijen bij. Daarnaast kende Lichtenvoorde een bescheiden textielindustrie. Deze ging echter reeds snel verloren als gevolg van ontwikkelingen in nabij gelegen textielgebieden (o.a. Twente) met een betere concurrentiepositie. De fabrieken in Lichtenvoorde trokken veel arbeiders aan. Werken in de fabriek bood immers meer zekerheid: men was niet meer afhankelijk van de verkoop op de markten. Tevens kwamen er veel schoenmakers uit Noord-Brabant naar Lichtenvoorde. Deze arbeiders konden in de eigen provincie vaak geen werk vinden. Veel Lichtenvoordenaren hebben dus wortels in Noord-Brabant.

Rond de eeuwwisseling zijn de zelfstandige leerlooierijen en schoenmakerijen grotendeels verdwenen. Na 1920 nam de werkgelegenheid in de schoen- en klompenindustrie af. De industriële ontwikkeling bleef echter gericht op de lokale markt. Na de Tweede Wereldoorlog bleef de leerindustrie bestaan.⁶ Anno nu is Lichtenvoorde een bloeiende gemeente met een uiteenlopende industrie, maar de gemeente heeft nog steeds een leerlooierij en twee schoenfabrieken.

Aan de hand van de sociale en economische geschiedenis is niet aan te geven wat de reden zou kunnen zijn geweest voor het ontstaan van het dahliacorso. Lichtenvoorde heeft nooit enige tuinbouw of bloemeteelt gekend. Tot in de 19de eeuw was de gemeente overwegend agrarisch, en kwam er wat huisnijverheid voor. Die bestond vooral uit schoenmakerijen. Aan het einde van de 19de eeuw, met de intrede van de industrialisatie, kregen leerlooierijen en schoenfabrieken de overhand.

In de volgende paragraaf zal het ontstaan van het bloemencorso worden behandeld. Dan zal duidelijk worden in hoeverre de sociale en economische geschiedenis van Lichtenvoorde invloed heeft gehad op het ontstaan van het dahliacorso.

Historie van het dahliacorso Lichtenvoorde (1929-1957)

Het officiële beginjaar van het bloemencorso Lichtenvoorde is 1929. De start van het corso viel samen met de oprichting van de Schutterij in Lichtenvoorde, St. Switbertus. In de notulen van de 'Algemeene Kermisvergadering' in 1929 werd gesproken over een bloemencorso met drie praalwagens, versierde fietsen en een paar fleurige groepjes die door de straten van Lichtenvoorde trokken.⁷ Er schijnen ook bronnen te zijn waaruit blijkt dat het corso al enkele tientallen jaren ouder is. Welke bronnen dit zijn, is mij echter niet bekend. Het bloemencorso is wel begonnen als een onderdeel van de kermis. Dit is nog steeds zo. Het corso luidt de start in van de kermis in Lichtenvoorde, iedere tweede zondag in september en voor de Lichtenvoordenaren is er dan ook geen kermis zonder corso en geen corso zonder kermis.

⁵ H.H. Brus, H.B.A. Hulshof-Herwalt, *Gedenkboek uitgegeven bij gelegenheid van de viering van het duizendjarig bestaan van Lichtenvoorde: 945-1945* (Lichtenvoorde 1946) 89-99.

⁶ *Lichtenvoorde: gemeentebeschrijving*, 3; Brus, Hulshof-Herwalt, *Gedenkboek*, 89-90.

⁷ Vraaggesprek met Dhr. A. Hulshof, oud-voorzitter (1974-1993) van de Stichting Bloemencorso, gehouden op 04-02-2002.

Over de band tussen de kermis en de schutterij kan het volgende gezegd worden. Aan het einde van de Middeleeuwen kreeg Lichtenvoorde als kerkpatroon Sint Jan de Doper. In 1614 werd in Lichtenvoorde de kerkwijding op zondag na het feest van Sint Jan de Doper gevierd.⁸ Het geboortefeest van deze heilige viel op 24 juni. Op 29 augustus volgde een tweede feest, vanwege zijn onthoofding. De viering van de kerkwijding scheen na dit tweede feest te worden gehouden. De kermis, van oorsprong gehouden op de verjaardag van de kerkwijding, begon vroeger op de eerste zondag in september, meestal de eerste zondag na 29 augustus. De huidige kermis, inmiddels verschoven naar de tweede zondag in september, zou daarom nog herinneren aan deze kerkpatroon van Lichtenvoorde.⁹

De viering van de kerkwijding was in de Middeleeuwen vooral godsdienstig van aard. Rond 1600 deed echter het zogeheten duif- of papegaaischieten zijn intrede. Dit was aanvankelijk een oefening tot vergroting van de schietvaardigheid van het schuttersgilde. Later werd dit een evenement, behorend bij de viering van de kerkwijding, die hiermee een wereldser karakter kreeg. Toen in 1616 in Lichtenvoorde de reformatie werd ingevoerd verdween de viering van de kerkwijding en hiermee het duif- of papegaaischieten. Uit bronnen uit de achttiende eeuw blijkt echter dat dit schieten in het geniep buiten de plaats werd gecontinueerd.¹⁰ De schutterij is tot op de dag van vandaag verbonden aan de kermis, nu echter op symbolische wijze. Een onderdeel van de kermis is het zogeheten vogelschieten van de Lichtenvoordse schutterij Sint Switbertus. Ieder jaar kunnen leden van de schutterij zich hiervoor opgeven. Het is dan de bedoeling dat deze mannen beurtelings proberen een soort nepvogel van een hoge paal af te schieten. Degene die dat lukt wordt voor dat aankomende jaar koning van de schutterij. Ieder jaar loopt daarom de zogeheten vogeldrager mee in het corso, gevolgd door de koets met het koningspaar van het voorgaande jaar.

Volgens de voorzitter van het Corsocomité staat het corso echter los van dit vogelschieten. Het corso en de schutterij van Lichtenvoorde zijn in hetzelfde jaar opgericht, maar het is volgens hem niet zo, dat het corso is begonnen als een optocht, bedoeld om het vogelschieten op te luisteren. Tegenwoordig is het zelfs zo dat het Kermiscomité de schutterij inhuurt om het vogelschieten te verzorgen. Het corso schijnt ook al langer te bestaan dan sinds 1929.¹¹ Opvallend is echter, dat in een artikel, afkomstig uit De Graafschapbode van 9 september 1930, de optocht als volgt wordt omschreven:

*'De optocht op maandagmorgen is, ondanks den triesten regen, die blijkbaar niet veel menschen het uitgaan kon beletten, best geslaagd. Herauten voorop, rijtuigen met den Koning der vorige kermis, gezeten naast den burgemeester, commissieleden, juryleden, vendelzwaaiers, schutterij, bloemencorso, praalwagens, twee muziekkorpsen.'*¹²

In dit citaat wordt gesproken over een optocht, met als onderdeel van deze optocht een bloemencorso en praalwagens. Het artikel wekt de indruk dat het hoofdonderdeel van de optocht werd gevormd door de schutterij en zijn koning. In een artikel uit 1952 wordt nog steeds gesproken over een optocht, maar nu als volgt: '(...) trok een optocht door het dorp

⁸ het jaartal 1614 wordt genoemd in een artikel uit de periodiek de Lichte voorde, van de oudheidkundige vereniging van Lichtenvoorde. Of dit de eerste maal was dat dit feest werd gevierd is niet mij niet duidelijk. Sinds wanneer Sint Jan de Doper Kerkpatroon was van Lichtenvoorde is evenmin vermeld.

⁹ 'De kerkpatronen van Lichtenvoorde', de Lichte voorde, periodiek van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde 4 (1974) 1-2.

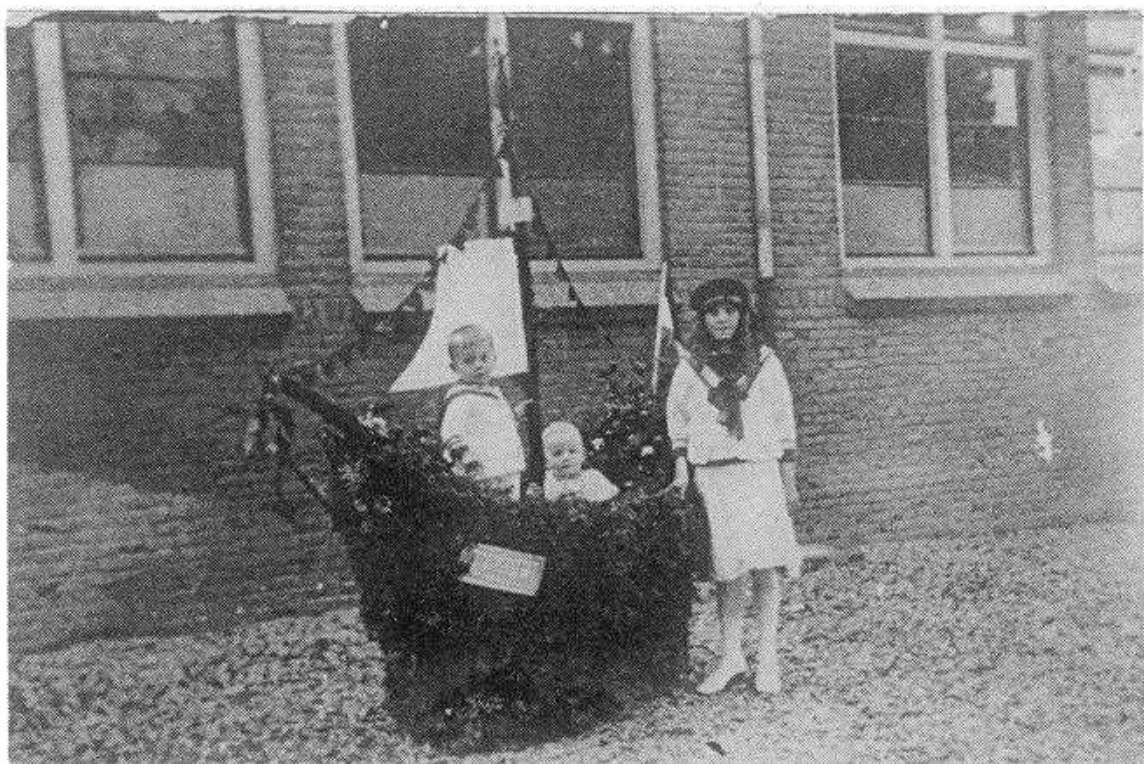
¹⁰ 'De Lichtenvoordse Schutterij', de Lichte voorde, periodiek van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde 8 (1977) 7-9.

¹¹ Vraaggesprek met Dhr. L. Leemreize, voorzitter van de Stichting Bloemencorso, gehouden op 12-03-2002.

¹² 'Lichtenvoorde. Kermis', De Graafschapbode, 9 september 1930.

waaraan deelnamen: *het Bloemencorso, Harmonie en de schutterij (...)*.¹³ Hieruit blijkt dat het bloemencorso inmiddels in belang was toegenomen. Direct zal duidelijk worden waarom. Vanaf het begin van de 20ste eeuw tot in de jaren '30 was de hoofdattractie van de Lichtenvoordse kermis het zogeheten Bal Champêtre. Dit was een dansmiddag in de open lucht op een podium op het kermisterrein, voor de inwoners. Mensen van buiten Lichtenvoorde konden hier ook wel aan deelnemen, maar dan tegen betaling. Tot 1948 werd er in de kermisvergaderingen nauwelijks met een woord gesproken over het bloemencorso. Zoals uit het voorgaande is gebleken, was het bloemencorso een onderdeel van een grotere optocht. In de jaren 1945 en 1946 stond het corso respectievelijk in het teken van de bevrijdingsfeesten en de viering van het 1000-jarig bestaan van Lichtenvoorde. De optocht van 1946 schijnt wel een nieuwe impuls te hebben gegeven aan het corso, maar het heeft toch nog tot 1950 geduurd voordat het pas echt van de grond kwam.¹⁴

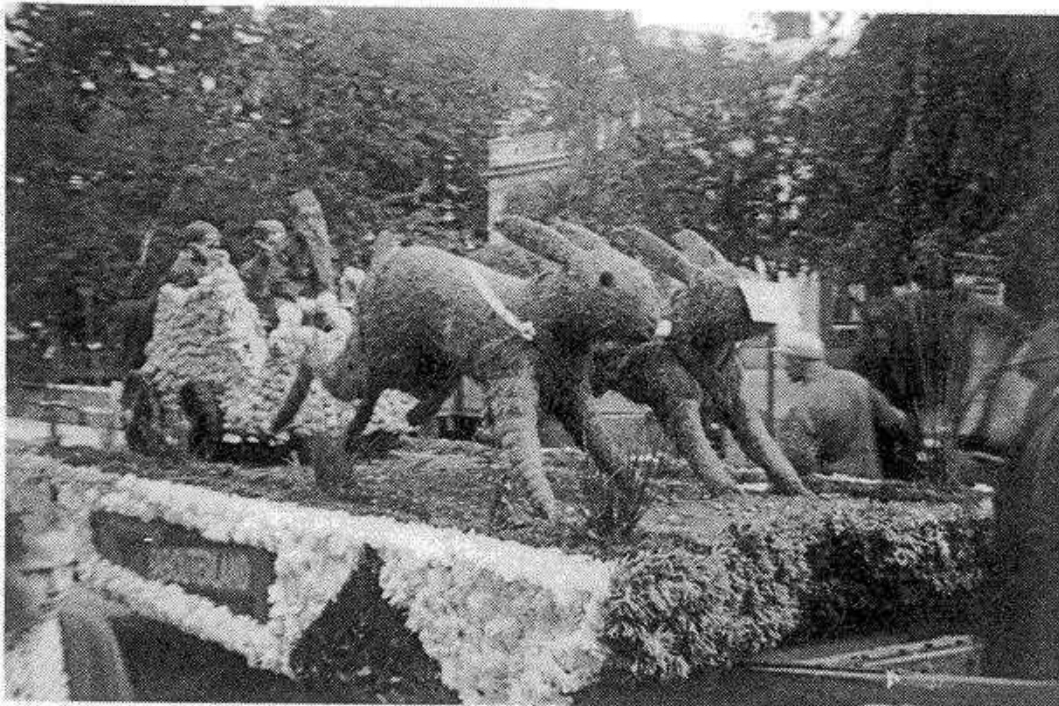
Corsostuk uit de tijd dat de dahlia nog niet zijn intrede had gedaan

Waarom heeft het corso een nieuwe impuls gekregen na 1946? Helaas was er niemand wie mij hier een expliciet antwoord op kon geven en ik heb hier ook niets over kunnen vinden. Mijns inziens ligt de nu volgende redenering het meest voor de hand. Zoals reeds naar voren is gekomen in de voorgaande paragraaf, is het inwonertal van Lichtenvoorde na 1915 sterk toegenomen. Deze groei én de toegenomen werkzaamheid van Lichtenvoordse arbeiders in fabrieken leidden tot een individualisering van de gemeenschap. Dit proces vond niet alleen plaats in Lichtenvoorde, maar voltrok zich in de gehele samenleving. De gemoedelijke traditionele cultuur ging verloren. Uiteraard had Lichtenvoorde de jaarlijkse kermis, maar verder kende men nauwelijks tradities of folklore. Dit zou eveneens de reden kunnen zijn voor

¹³ 'Lichtenvoorde. Opening kermisactiviteiten te Lichtenvoorde', *De Graafschapbode*, 08-09-1952.

¹⁴ Vraaggesprek met Dhr. A. Hulshof.

de oprichting van de schutterij in 1929. Het feest rond de bevrijding in 1945, het 1000-jarig bestaan in 1946 en de daarbij behorende corso's hebben waarschijnlijk bij de inwoners een gevoel van saamhorigheid losgemaakt. Lichtenvoorde had de gruwelen van de oorlog doorstaan en vierde een jubileum. De kermis kreeg een meer 'eigen' tintje als deze werd ingeluid met een corso waaraan men samen had gewerkt. In diezelfde naoorlogse periode is in Lichtenvoorde de avondvierdaagse van start gegaan. Deze vierdaagse vindt jaarlijks plaats in de derde week van juni. Hieraan nemen wandelgroepen deel, die veelal afkomstig zijn van bedrijven en sportverenigingen. De vierdaagse is minder folkloristisch van aard, maar benadrukt eveneens de saamhorigheid. Op deze manier voelden de inwoners zich verbonden met elkaar en met de eigen woonplaats. Dit proces in Lichtenvoorde staat niet op zichzelf. Na de Tweede Wereldoorlog is er een ontwikkeling in de Nederlandse feestcultuur op gang gekomen. De achterliggende redenen komen overeen met de vermoedelijke beweegredenen van de Lichtenvoordse bevolking voor het organiseren van het bloemencorso.¹⁵

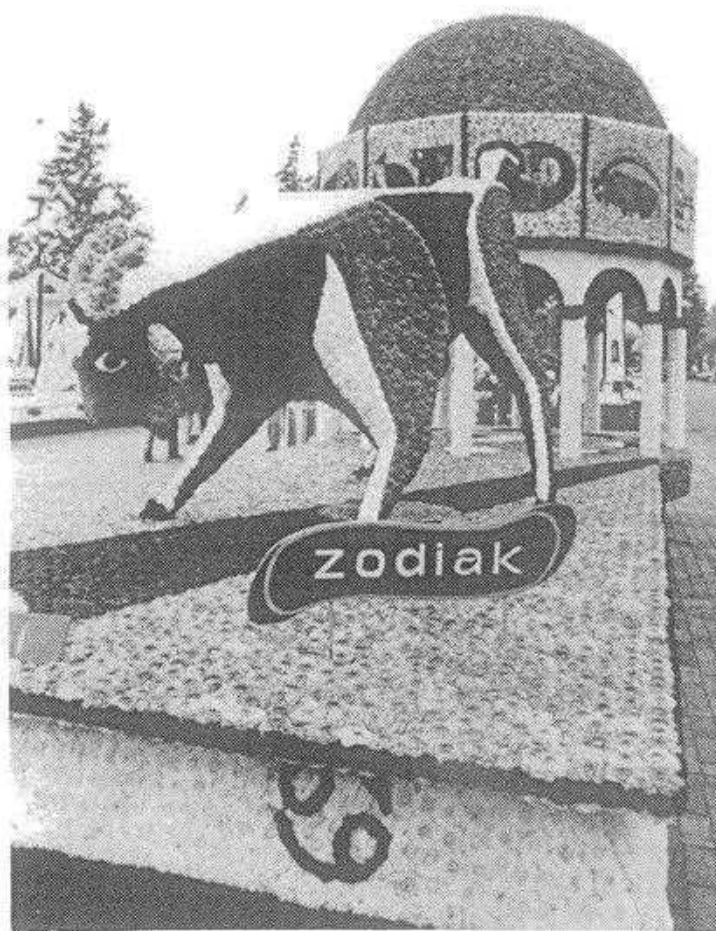

Kabouterland van de Boschlaan in 1962. De foto is genomen in de Raadhuisstraat ter hoogte van de huidige Rabobank.

In de beginjaren van het corso bestonden de corsowagens vooral uit fietsen en karren, beplakt met heideplanten, bloemen en grasplaggen. Het corso heeft deze vorm gehouden tot 1957. Vanaf toen is vastgesteld dat de wagens zoveel mogelijk moesten worden beplakt met dahlia's. Er is toentertijd gekozen voor dahlia's, omdat deze bloemen, van oudsher reeds geliefde planten in de bloementuinen bij boerderijen, eind augustus en september tot volle bloei komen. Bovendien is de vorm zeer geschikt voor het beplakken van wagens waarmee men iets wil uitbeelden. In de beginjaren gingen de wagenbouwers de deuren van de huizen en boerderijen langs om te vragen of ze dahlia's uit de tuin mochten plukken voor het corso. Indien nodig, werden ook 's nachts de tuinen afgestruind en de bloemen illegaal geplukt. In deze

¹⁵ Voor meer informatie verwijs ik naar: J. Boissevain, 'Nieuwe feesten: ritueel, spel en identiteit', in: J. Boissevain (red.), *Feestelijke vernieuwing in Nederland* (Amsterdam 1991) en G. Rooijackers, *Volkscultuur. De rituelen van het dagelijks leven* (Utrecht 2001).

beginperiode werden de dahlia's met steel en al op de wagen verwerkt en in een geraamte van gaas gestoken. Het corso bestond indertijd uit ongeveer tien wagens, getrokken met de hand en later, toen ze groter werden, door paarden. De wagenbouwers uit die tijd hadden een vaste kern van Lichtenvoordse families en vriendengroepen. De concurrentie tussen deze wagenbouwersgroepen was groot. In die tijd stond men met geweren op het erf om nieuwsgierigen te weren en de ramen van de schuur waar de wagen werd gebouwd, waren dichtgeplakt.¹⁶ Enkele van deze wagenbouwersgroepen zijn in het huidige corso nog steeds actief. De hevige concurrentiestrijd lijkt niet geheel te stoken met het feit dat het corso het saamhorigheidsgevoel binnen Lichtenvoorde moest versterken. Het versterkte echter wel de binding binnen de groepen zelf en de concurrentie bevorderde niettemin het gevoel deel uit te maken van de ene Lichtenvoordse samenleving.

Zodiak van de Schatbergstraat uit 1978

Veranderingen en vernieuwingen binnen het dahliacorso Lichtenvoorde (1957-2002)

In de loop van de jaren '50 en '60 groeiden de wagens van het dahliacorso Lichtenvoorde gestaag in aantal en omvang. Het corso bleef echter regionaal van aard en was gericht op eigen publiek en voor eigen vermaak. In deze jaren nam de welvaart alsmaar toe. Steeds meer mensen hadden een auto en geld om op vakantie te gaan of om dagtripjes te maken.

¹⁶ Vraaggesprek met Dhr. A. Hulshof.

Lichtenvoorde beschouwde dit als een extra mogelijkheid voor een groter publiek. Dit publiek had echter andere motieven om naar het corso te komen kijken als de inwoners van Lichtenvoorde. Voor de laatsten ging het om het saamhorigheidsgevoel, maar 'toeristen' keken vooral naar de kwaliteit.¹⁷ Eind jaren '60 werd er een belangrijk besluit genomen: het corso moest een andere koers gaan varen. Er waren op dat moment namelijk veel corso's in Nederland, waarvan dat van Zundert werd geschouwd als een van de grootste. Dit corso was reeds nationaal bekend en trok veel publiek. Lichtenvoorde wilde de competitie aangaan met Zundert. Het corso moest worden uitgebreid, grootser worden opgezet en meer publiciteit krijgen. De wagens moesten nog groter en mooier worden. Het corso moest nationaal worden in plaats van regionaal. Dit had grote gevolgen voor het evenement, zowel voor de vorm en inhoud van de wagens als voor de organisatie van het corso en de financiële kant van het geheel.¹⁸ Deze veranderingen en vernieuwingen zullen hier aan de orde worden gesteld. Vervolgens zal bekeken worden in hoeverre deze veranderingen van invloed zijn geweest op de functie van het corso voor de autochtone bevolking.

Vorm en inhoud

In de beginjaren van het corso ontstond, vaak ergens in augustus, aan de huiskamertafel wel een idee voor een wagen. Er werd een oude fiets of kar uit de schuur gehaald. Deze werd behangen met gaas en daar werden bloemen, plaggen en gras in gestoken. In 1957 werd reeds vastgesteld dat de wagens zoveel mogelijk moesten worden beplakt met dahlia's. In de loop van de jaren '50 en '60 werden er al wagens gebouwd met houten planken, maar van hoogstaande architectuur was nog geen sprake. Hier kwam eind jaren '60 verandering in. Potentiële ontwerpen voor de wagens stonden reeds in de winter op papier. Later werden er zelfs maquettes gemaakt in kleur en werd vastgesteld hoeveel dahlia's de wagen nodig zou hebben. Dit ontwerp kwam van vaste ontwerpers. Er werd eveneens vastgesteld dat de wagens uitsluitend mochten worden beplakt met dahlia's. Wilde Lichtenvoorde zich kunnen meten met Zundert, dan moesten de regels strenger worden. Er was geen ruimte meer voor alternatieven; slechts dahlia's op de gehele wagen. Tevens werd bepaald dat het ontwerp voor een wagen van te voren moest worden voorgelegd aan het Corsocomité (op dit comité kom ik terug in de paragraaf *De organisatie van het corso*). Daarvóór waren de ontwerpen van de wagens voor het corso geheim. De kans op wagens met hetzelfde ontwerp was hierdoor echter aanwezig. Dit kon nu worden voorkomen.¹⁹

De wagens werden in de loop der jaren steeds groter. Van 14.000 bloemen per wagen in de jaren '50 liep het aantal op naar 150.000 per wagen in de loop van de jaren '70 en '80. In 1986 kwam Lichtenvoorde met een stunt. In dat jaar werd door wagenbouwersgroep 't Hooiland (een wijk in Lichtenvoorde) de grootste bloemenwagen gebouwd, een wagen met 216.000 dahlia's. Deze campagne leidde er uiteindelijk toe dat de KRO in 1988 in het programma *Markant Achterland* zendtijd wijdde aan het corso. Na deze stunt werd er echter een grens gesteld aan de omvang van de corsowagens. De wagens moesten namelijk zonder problemen de route kunnen afleggen. Door de toegenomen populariteit werden er steeds meer wagens gebouwd. Op een gegeven moment werd de vraag naar bloemen en de optocht zo groot dat er een ledenstop werd ingesteld. Er mochten maximaal 30 grote wagens meelopen.²⁰

¹⁷ T. Dekker, 'Paasvuren: een veranderlijke traditie tussen toerisme en lokale identiteit', *Volkkundig Bulletin* 19.1 (z.j.) 84-85.

¹⁸ Vraaggesprek met Dhr. A. Hulshof.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

Evenals de wagens, moest de optocht 'aangekleed' worden. In de beginjaren van het corso liepen er behalve de praalwagens ook enkele muziekkorpsen en de schutterij, met het Koningspaar, de 'vogel' en vendelzwaaiers mee. Om meer publiek te trekken werd besloten dat het corso gevarieerder moest worden. De optocht werd opgeluisterd met theatergroepen en professionele muziekkorpsen, afkomstig uit het hele land. Op een gegeven moment ging het echter niet meer om het corso alleen. De doelstelling was uiteindelijk, dat de mensen een 'dagje Lichtenvoorde' zouden doen. De terrasjes en de winkels moesten open en de kermis moest reeds vóór het corso toegankelijk zijn. Begin jaren '90 werd er een regeling getroffen met de winkeliers en de horeca.²¹

De huidige optocht is als volgt opgezet. De optocht begint ieder jaar om 14.00 uur. Tot enkele jaren geleden was dat 15.00 uur, maar uit praktische overwegingen is het tijdstip vervroegd. Vooraan in de optocht loopt de vogeldrager, vergezeld van een muziekkorps. Daarachter rijdt de koets met het koningspaar van het voorgaande jaar. Na de koets met het koningspaar volgen de praalwagens. Het aantal grote wagens bedraagt circa 25 en het aantal kleine circa 35. Deze kleine wagens worden veelal gemaakt door kinderen. Hierin wordt veel geïnvesteerd, aangezien zij de toekomst van het corso veilig moeten stellen. De optocht bevat verder een rijke muzikale bezetting, bestaande uit regionale muziekkorpsen en tevens professionele muziekkorpsen uit het hele land. Om het wachtende publiek te vermaken trekken er ruim vóór het corso reeds diverse dweilorkesten en straattheatergroepen door de straten. Na afloop worden alle wagens naar het tentoonstellingsterrein gebracht en daar opgesteld. Bezoekers kunnen hier tegen een kleine vergoeding de wagens nogmaals van dichtbij bekijken en tevens stemmen op de favoriete wagen. Op deze wijze wordt de publieksprijs vastgesteld.²²

De ochtend voorafgaand aan het corso worden de wagens beoordeeld door een speciaal daarvoor samengestelde jury. Deze jurering vindt plaats sinds het ontstaan van het corso. De jury bestaat uit achttien mensen en is ieder jaar op dezelfde manier samengesteld. Een van de juryleden is de burgemeester van Lichtenvoorde. De overige leden zijn inwoners van Lichtenvoorde. Zij zijn niet specifiek deskundig op dat gebied. In het verleden zijn er incidenteel deskundigen van buitenaf aangetrokken voor de jurering. De beoordeling van deze deskundigen bleek echter geen verschil te maken voor de prijstoekenning. De jurering vindt plaats op vijf verschillende onderdelen: idee, vormgeving, bloemschakering, afwerking en totaalindruk.²³ Sinds 2000 is daar een onderdeel aan toegevoegd, namelijk de figuratie. Deze kan bestaan uit muziek in de wagen of uit levende figuren erop of ernaast. Dit nieuwe element is wederom bedoeld om het corso nog aantrekkelijker te maken voor het publiek. Figuratie is echter alleen toegestaan als het functioneel is binnen het ontwerp van de wagen. Dit is dus een nieuwe ontwikkeling binnen het corso.

De onderwerpen die de wagens uitbeelden lopen sterk uiteen. De originaliteit gaat gepaard met de vormgeving. De expressie van de wagen, dus hoe spreekt het aan, is het belangrijkste. De onderwerpen variëren van sprookjes tot onderwerpen uit de hedendaagse samenleving. Het is allemaal mogelijk en alles heeft evenveel kans om te winnen, als het maar op de juiste manier wordt uitgebeeld.²⁴

---

²¹ Ibidem.

²² E. Eikeboom, I. Wolterinck, *een b(l)oeiend schouwspel. Afstudeerproject in opdracht van de Stichting Bloemencorso Lichtenvoorde* (Enschede 1993) 15-16; Vraaggesprek met Dhr. A. Hulshof.

²³ Eikeboom, Wolterinck, *een b(l)oeiend schouwspel*, 16-17.

²⁴ Vraaggesprek met Dhr. L. Leemreize.

De organisatie van het corso

Naarmate de wagens in de loop der tijd groeiden en er dahlia's uit steeds meer tuinen verdwenen, werd er gezocht naar alternatieven. De gemeente stelde braakliggende stukken land ter beschikking als bloembollenveld. In Lichtenvoorde werd 30 april gekozen als de dag waarop de dahliabollen worden gepoot. Op deze manier kon zoveel mogelijk worden voorzien in eigen bloemen. Dit is nog steeds traditie. Er werd toen ook besloten dat iedere wagenbouwersgroep verplicht was een eigen dahliaveld aan te leggen.²⁵

Op deze wijze kon echter niet geheel worden voorzien in de behoefte aan dahlia's. Naast de eigen teelt moesten er ook bloemen worden ingekocht. Dit gebeurde ongecoördineerd, wat als gevolg had dat de slimste handelaar veel bloemen bezat en de andere wagenbouwersgroep zonder zat. Dit kon zo niet. Het leidde tot de oprichting van de 'bloemencommissie' in 1964. Deze commissie is verantwoordelijk voor de ruilhandel, die plaatsvindt tussen de verschillende corsoplaatsen. Behalve in Lichtenvoorde worden er namelijk nog een aantal dahliacorso's gehouden. Bij deze ruilhandel zijn de corsoplaatsen Zundert, Beltrum, Rekken, Winterswijk, Lemelerveld, Sint-Jansklooster en Vollenhove betrokken. Al deze plaatsen hebben een eigen bloemencommissie. Om te zorgen dat alles goed verloopt, komen deze commissies een keer per jaar in Lichtenvoorde samen om te vergaderen. Op deze manier wordt er zorg voor gedragen dat er altijd overal voldoende bloemen beschikbaar zijn.²⁶

Kermiscomité van 1976. Op de eerste rij v.l.n.r. J. de Leeuw, V. Pothof, J. Manschot, J. Steentjes en A. Hulshof. Vervolgens op de tweede rij v.l.n.r. V. Wekking, J. Kruip, J. Dusseldorp en J. Hummelink.

²⁵ Vraaggesprek met Dhr. A. Hulshof.

²⁶ J. Doppen, 'Van versierde fiets tot monnikenwerk. De geschiedenis van zestig jaar bloemencorso in Lichtenvoorde', de *Gelderlander*, 02-09-1989.

De bloemencommissie was van oorsprong een onderdeel van het Kermiscomité in Lichtenvoorde. Het Kermiscomité draagt zorg voor de jaarlijkse kermisactiviteiten, het driedaagse evenement waar het bloemencorso aan vooraf gaat. In 1979 is echter uit financieel en organisatorisch oogpunt besloten de beide organisaties apart in te schrijven bij de Kamer van Koophandel als Stichting Kermiscomité en Stichting Bloemencorso. Er is echter nog steeds sprake van één bestuur. Het comité bestaat uit een dagelijkse bestuur, te weten een voorzitter, secretaris, penningmeester. Daarnaast heeft het een pr-commissie, een commissie entree, een technische commissie, een commissie die zich bezighoudt met de muziek en de optocht en een bloemencommissie. Verder is er een commissie kinderspelen. Die valt echter onder de Stichting Kermiscomité.²⁷

Om het corso onder de aandacht van de mensen te brengen moest het naamsbekendheid krijgen. In de jaren '60 en '70 gebeurde dit slechts door het plaatsen van advertenties in regionale kranten en door de verspreiding van programmaboekjes onder de lokale bevolking. Het corso moest nu ook nationale bekendheid krijgen. Behalve in de regionale kranten werd er vanaf die tijd ook geadverteerd in landelijke dagbladen. In de regio werden raamposters en stickers verspreid en langs wegen aankondigingsborden geplaatst. Verder werden op VVV-kantoren en campings strooifolders verspreid. Op landelijk niveau verscheen een aankondiging van het corso in folders van de NS en ANWB. De laatste jaren rijden er zelfs twee vrachtwagens door Nederland met op het zeil een aankondiging van het corso. Sinds enkele jaren worden er tevens corsokrantjes in een oplage van 150.000 verspreid in de regio en is aan het corso reeds diverse malen aandacht besteed in een uitzending van TV Gelderland. Bovendien hebben enkele grote bedrijven hun naam verbonden aan het corso door middel van sponsoring.²⁸

Het Bloemencorso Lichtenvoorde is uitgegroeid tot een van de grotere culturele evenementen in Nederland. Het telde ieder jaar ongeveer 100.000 bezoekers. Deze grootse opzet vergde uiteraard veel organisatie. Dit had tevens tot gevolg dat het corso steeds meer geld ging kosten. Begin jaren '90 werd duidelijk dat het corso niet lang meer stand zou kunnen houden zonder extra geld. Tot dan toe was het corso afhankelijk van de jaarlijkse subsidie van de gemeente. In 1994 werd het besluit genomen tot het heffen van 'kijkgeld'. Langs de aanvoerwegen naar de corsoroute moesten kassa's en controleposten komen. Op deze manier werden mensen van buiten Lichtenvoorde verplicht gesteld een kaartje te kopen om het corso te mogen bewonderen. Lichtenvoordenaren en bewoners uit de omliggende kerkdorpen zouden vrije toegang krijgen. Dit werd gerealiseerd door middel van het verstrekken van vrije toegangkaartjes aan de bewoners van de kerkdorpen. Met betrekking tot de inwoners van Lichtenvoorde ging men ervan uit dat degenen die het corso wilden zien die dag het dorp toch niet zouden verlaten, of in ieder geval op tijd terug zouden zijn. Bij de aanvoerwegen werden parkeerplaatsen gecreëerd om de toeschouwers op loopafstand van het centrum te brengen. Eventueel kon een pendelbus worden ingezet om de mensen die moeilijk ter been waren bij de route af te zetten.²⁹ Dit bleek een succesformule. Anno nu wordt dit systeem nog steeds gehanteerd.

Uiteraard spelen de gemeente en de politie van Lichtenvoorde een grote rol bij de totstandkoming van het corso. De samenwerking tussen Stichting Bloemencorso, gemeente en

²⁷ Vraaggesprek met Dhr. L. Leemreize.

²⁸ Ibidem.

²⁹ 'Meeste bezoekers betalen graag voor bloemencorso. Lichtenvoorde hangt entreeheffing op aan onderzoek studentes Hogeschool', *de Gelderlander*, 17-08-1994.

politie is al die jaren harmonieus verlopen en heeft tot nu toe nooit tot problemen geleid. De gemeente is in principe verantwoordelijk voor de organisatie van de kermis. Gedurende het jaar zijn er binnen het gemeentehuis ongeveer zes ambtenaren, die zich bezighouden met de organisatie van het corso, in de maanden augustus en september uiteraard zeer intensief. In de weken voorafgaand aan het corso zijn er ongeveer vijftien mensen van de buitendienst belast met allerlei werkzaamheden in verband met een goed verloop van het corso. Hierbij moet men denken aan het snoeien van planten en struiken langs de route, het weghalen van obstakels, het plaatsen van dranghekken, etc. De burgemeester houdt zich onder andere bezig met de officiële ontvangst van genodigden van de gemeente en het Kermiscomité op de zondag. Verder stelt de gemeente ieder jaar subsidie beschikbaar voor het corso. Van deze subsidie kan onder andere het prijzengeld voor de corsowagens worden betaald.³⁰

De politie speelt een grote rol op de dag van het corso zelf. Zij regelt het verkeer en de doorstroom daarvan. Zij staat op vaste posten bij kruisingen en afzettingen en wegen naar het centrum. Vanaf 12.00 uur mogen er namelijk geen mensen meer van buiten met de auto de bebouwde kom inrijden. De auto's moeten worden geparkeerd op speciaal daarvoor gereserveerde parkeerplaatsen. Deze parkeerplaatsen bevinden zich vaak bij omliggende boerenbedrijven.³¹

De lokale bevolking en het huidige corso

Uit het voorgaande blijkt dat het corso in de afgelopen veertig jaar sterk is veranderd wat betreft vorm en inhoud. Tevens is duidelijk geworden dat het van een gemeedelijk onderonsje is uitgegroeid tot een groots opgezet evenement, waarbij de nodige organisatie is vereist. Heeft dit nooit op verzet gestuit bij de lokale bevolking en speciaal bij de wagenbouwersgroepen? Het antwoord is 'nee'. De reden hiervoor is waarschijnlijk dat voor de lokale bevolking het karakter van het corso niet zozeer is veranderd. Ondanks het feit dat de wagens steeds groter en mooier moeten worden en de regels en de eisen, gesteld aan de wagens, steeds strenger werden, is het corso voor de wagenbouwersgroepen een Lichtenvoords onderonsje gebleven.

Zoals reeds is aangegeven, luidt het corso het begin van de kermis in. Voor publiek van buiten Lichtenvoorde is dit misschien minder duidelijk, aangezien dat speciaal voor het corso naar Lichtenvoorde komt. Voor een wagenbouwer geldt echter dat na het corso en de prijsuitreiking er twee dagen feest gevierd gaat worden. De sfeer wordt gekweekt met het bouwen van de wagen.

Opvallend genoeg is het competitiegevoel in de loop der jaren zelfs afgenomen. Vroeger stonden de wagenbouwers met het geweer op het erf om bezoekers te weren. De wagen was streng geheim tot op de dag van het corso. Nu lopen de wagenbouwers bij elkaar binnen en helpen elkaar waar dat mogelijk is. De wagenbouwersgroepen hebben namelijk een gezamenlijk doel: zorgen voor een spetterend corso! Uiteraard is het competitie-element niet verdwenen. Dit is ook nodig om te bereiken dat de wagens ieder jaar weer mooier worden. Het saamhorigheidsgevoel van de inwoners van Lichtenvoorde is en blijft de drijvende kracht achter het corso. De externe belangstelling is waarschijnlijk alleen maar een extra stimulans geweest om het corso in stand te houden. Dit blijkt ook uit het feit dat er op een gegeven moment een ledenstop moest worden ingesteld. Een dergelijk populair evenement met status en waardering trekt deelnemers aan.

³⁰ Eikeboom, Wolterinck, *een b(l)oeiend schouwspel*, 29; Vraaggesprek met dhr. R. Weimer, hoofd buitendienst gemeente Lichtenvoorde, gehouden op 04-02-2002.

³¹ Ibidem.

'De Vlucht' van de corsogroep Kwintet 1997

Conclusie

Aan de hand van het voorgaande is het mogelijk om een antwoord te geven op de vraag aan het begin van dit artikel: *Hoe is het gekomen dat het dahliacorso in Lichtenvoorde is uitgegroeid tot het beeld- of identiteitsbepalende feest van het dorp?*

Na afloop van de Tweede Wereldoorlog groeide onder de inwoners van Lichtenvoorde het gevoel dat de gemoedelijke traditionele cultuur verloren ging. Er was sprake van een individualisering van de samenleving, ook in Lichtenvoorde. Lichtenvoorde was geen dorp met eeuwenoude folkloristische tradities, dus moest er een traditie gecreëerd worden. Een jaarlijks terugkerend evenement, speciaal georganiseerd voor en door het dorp, kon het saamhorigheidsgevoel vergroten. Sinds enkele tientallen jaren trok er een optocht door de straten van Lichtenvoorde, voorafgaand aan de jaarlijkse kermis in september. Een onderdeel van deze optocht was een bloemencorso. Dit bestond uit enkele versierde karren en fietsen. De schutterij speelde echter de hoofdrol in de optocht. Tijdens de bevrijdingsfeesten in 1945 en bij het 1000-jarig bestaan van Lichtenvoorde in 1946 was er echter meer aandacht besteed aan het

corso. Waarschijnlijk zagen de Lichtenvoordenaren hierin een 'potentiële traditie'. Vanaf toen is het bloemencorso goed van de grond gekomen.

Als gevolg van het opkomend toerisme en de spiegeling van Lichtenvoorde aan het dahliacorso in Zundert, ging het bloemencorso een andere koers varen. In eerste instantie was het corso vooral gericht op eigen publiek en had het een lokaal karakter. Nu probeerde het zich te richten op een groter publiek. De vorm en de inhoud van de wagens en het corso ondergingen grote veranderingen. De wagens werden steeds groter en de regels en eisen die werden gesteld, steeds strenger. Het moest een lust worden voor het oog. Dit gold eveneens voor de optocht als geheel. Deze werd opgeluisterd met muziek en theater. Dit had grote gevolgen voor de organisatie. Het opzetten van een dergelijk evenement vergt veel tijd en geld. Hiervoor waren mensen en middelen nodig. De Stichting Bloemencorso werd opgericht. Het bloemencorso groeide uit tot een evenement waaraan de deelnemende wagenbouwersgroepen en de organisatie bijna het gehele jaar werken. In de wintermaanden moet er bijvoorbeeld reeds een ontwerp voor een wagen op papier staan.

Toch is het bloemencorso, ondanks deze commercialisering, een echt Lichtenvoords evenement gebleven. Gezamenlijk probeert men een zo mooi en groots mogelijk corso door de straten te laten trekken. Het is de trots van Lichtenvoorde. De wagenbouwersgroepen doen er alles aan om deze trots te behouden en misschien zelfs nog te vergroten. Daarnaast luidt het corso het begin van de kermis in. Het corso en de kermis is voor Lichtenvoorde veruit het grootste evenement van het jaar. Een Lichtenvoorde zonder corso en kermis is nauwelijks denkbaar.

Marie-Claire Wichman
Nijmegen

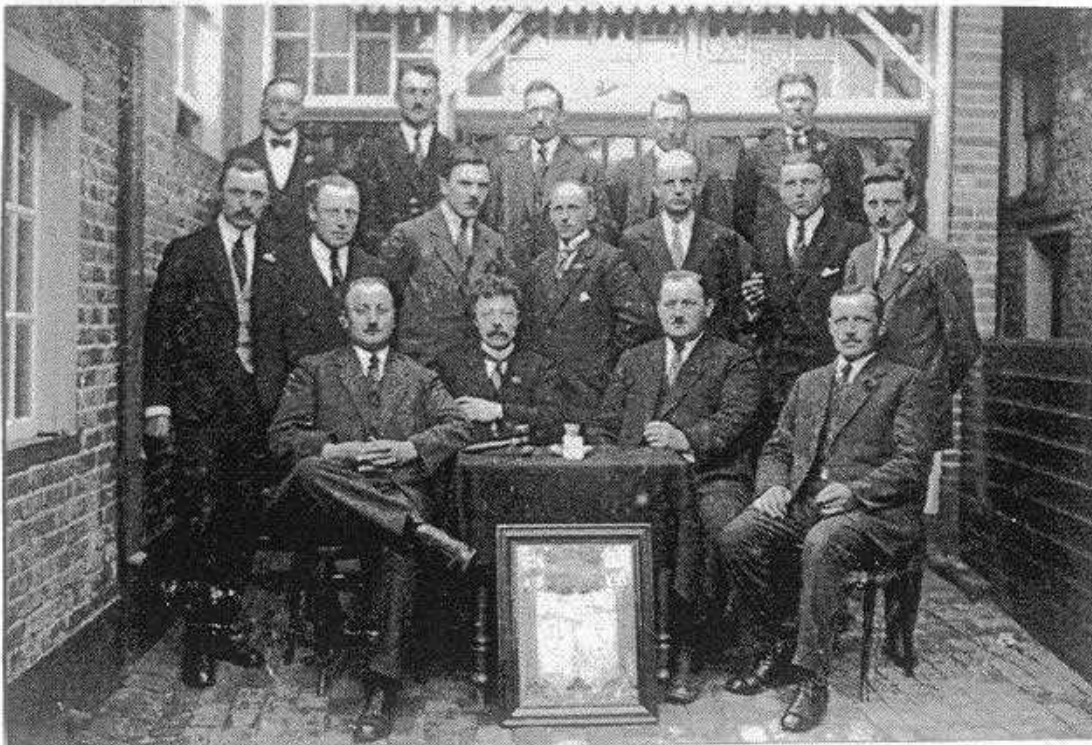
Uit de oude doos

In deze rubriek laten we u iedere keer een foto zien uit het rijk gevulde fotoarchief van onze vereniging. Dit kan een foto zijn van een oud pand of een familiekiekie. Maar voor deze keer kozen we de kaartvereniging Hardop. De vereniging werd in 1916 opgericht en gekaart werd er bij café Kruip.

Op 8-10-1917 vierde de vereniging haar eenjarig bestaan. In de Geldersche Bode lezen wij hierover het volgende.

Zondag vierde de kaartvereniging Hardop in café Doppen/Kruip haar eenjarig bestaan. Uit het verslag van den penningmeester bleek dat de kas sloot met een batig saldo, weer werden er twee nieuwe leden geïnstalleerd. Het oude bestuur werd met algemene stemmen herkozen.

Bij de viering van het 10-jarig bestaan van de vereniging werd onderstaande foto gemaakt. Als decor is gekozen de achterzijde van café Kruip. De ingelijste ledenlijst staat voor de tafel en achter de tafel zitten v.l.n.r. Harry Jaartsveld, later woonachtig in Apeldoorn, Hendrik Kruip, schilder uit de Rentenierstraat, Anton Jaartsveld, wegebouwer en Frans Doppen, aannemer. Vervolgens middelste rij v.l.n.r. Gert Olthof, slager, Willem Jaartsveld, aannemer en wegebouwer, Jan Brul Hulshof, Jan Lelivelt, Cornelis van Wijngaarden, molenaar in Zieuwent, te Dorsthorst, ijzerwaren en Willem Kruip, eigenaar van het gelijknamige café. Op de achterste rij v.l.n.r. Bernard Balletje Kruip te Swalmen, August Stottelaar, later bakker aan de Raadhuisstraat, Jan Kruip, vader van Joop Kruip, Herman Sturing en Arie Ravesloot slager.

Opvallend is dat het veelal vakmensen waren, met name de wegenbouwers zijn rijk vertegenwoordigd. Dat zij het kaarten wel was toevertrouwd is vrij logisch, als het weer het niet toe liet, bijvoorbeeld bij regen of vorst werden de kaarten ter hand genomen en zo werd menig uurtje doorgebracht in de schafkeet. Een verschijnsel dat nog steeds een traditie is binnen de bouwwereld. Gezelligheid was natuurlijk belangrijk in zo'n herenclub en om dit te laten zien werd er een tweede foto gemaakt. Een die meer gezelligheid uitstraalde: de strakke blinken zijn verdwenen en hebben plaats gemaakt voor een lach, een pilsje en .... het strohoedje.

Achter tafel met de dikke hofnar Harry Jaartsveld, Hendrik Kruip, Anton Jaartsveld, met pijp, en Frans Doppen. Middelste rij v.l.n.r. Te Dorsthorst, Gert Olthof, Willem Jaartsveld, Jan Hulshof, Jan Lelivelt, Cornelis van Wijngaarden en Willem Kruip. Achterste rij v.l.n.r. Bernard Kruip, August Stottelaar, Jan Kruip, Herman Sturing en Arie Ravesloot.

Rijwielen.

Groote sorteerling in

Gazelle-, Simplex-, Hima-, Brenabor-
en Quo Vadis Rijwielen.

De 1e KLAS MERKEN. De BESTE KWALITEITEN.

Flinke voorraad in alle voorkomende Rijwiel- en
Motor-onderdeelen, vooral ook banden in alle
merken en prijzen.

Agentschap der Simplex-Motorrijwielen.

Th. J. A. Dusseldorp,

BONDSRIJWIEL- en MOTORHERSTELLER,
VARKENSMARKT — LICHTENVOORDE.

Lichtenvoorde, 23 Mrt.

In het jaar 1915 werden in deze gemeente gebouwd 1 villa, 1 burgerwoning, 2 arbeiderswoningen, 10 boerderijen, 1 slachthuis en 11 schuren, of te zamen 26 gebouwen. Verbouwd werden 3 burgerwoningen, 3 arbeiderswoningen, 7 boerderijen, 2 fabrieken en 1 werkplaats, of te zamen 16 gebouwen.

Jaar	Ontvangst postzegels	Gebeele ontvangst telegrammen	Verz. Ontv. Verz. Ontv. Verz. Ontv. gesprekken
1892	f 1261.36 ^{1/2}	f 18354.33 ^{1/2}	
1900	f 3448.63	f 141158.05 ^{1/2}	479 612
1910	f 5104.46 ^{1/2}	f 206232.99	784 703 1606 1039
1915	f 6568.98	f 300106.02 ^{1/2}	1177 1610 4466 3119

* — De vooruitgang van onze gemeente moge blijken uit de volgende statistiek van ons postkantoor:

Zienwent, 1 Mei.

Bij de Vrijdag j. l. gehouden aanbesteding van het bouwen eener maalderij voor rekening van de coöperatieve Landbouwvereniging »Boerenbond« te Zienwent waren ingeleverd 30 biljetten. Ingeschreven werd als volgt: G. J. Bel, Barchem f 15.681. B. Breukers, Lichtenvoorde f 14.263. C. van Ooyen, Lichtenvoorde f 14.320. Gebr. Leusink, Ruurloo f 16.550. J. W. Warmshuis, Barchem f 16.666. D. J. te Mebel, Aalten f 15.987. G. Bijnhof & Zonen, Borculo f 16.315. G. Boom, Borculo f 16.220. G. J. van Keulen, Borculo f 15.680. G. Bel, Zelhem f 16.350. G. J. Maas, Winterswijk f 15.387. J. A. Tenten, Lichtenvoorde f 13.429. J. Wiegman en J. B. Eppingbroek, Lichtenvoorde f 14.180. Gebr. te Beest, Aalten f 17.453. F. Döppen, Lichtenvoorde f 16.100. Jac. Pottery, Deventer f 16.890. H. Lelivelt, Lichtenvoorde f 15.010. Jurriëns en Horstink, Brummen f 15.600. Gebr. Hulleman, Deventer f 16.299. M. Paashuis, Lichtenvoorde f 15.423. G. J. Elschot, Bredevoort f 14.100. J. M. te Dorsthorst, Lichtenvoorde f 13.868. J. H. Huiskamp, Winterswijk f 16.263 (met Amerikaansch grenen balklaag f 16.500.) J. W. Huiskamp, Winterswijk f 16.882 (met Amerikaansch gre-

nen balklaag f 17182.) H. J. Breukers, Lichtenvoorde f 14.975. G. H. Rots, Aalten f 15.387. G. J. Nijman, Bredevoort f 15.440. J. B. Post, Lichtenvoorde f 12.717. G. W. Huiskamp, Woold f 16.444 (met Amerikaansch grenen balklaag f 16.666). H. Straks, Lichtenvoorde f 14.790. De gunning werd vier dagen in beraad gehouden.

Ondertrouwd:
HERMAN HULSHOF
EN
WALTHERA SCHOUTEN.
Lichtenvoorde. Gessen.

Op 23 mei 1916

droog
Voerroggebrood
3^{1/2} cent per pond.
Wordt overal thuis bezorgd.
G. REIJRINK,
Bakker — Lievelede

29 Maart 1916.

Bibliotheek

In 2002 werd de bibliotheek, mede dankzij enkele schenkingen, met de onderstaande boeken, krantenknipsels en tijdschriften uitgebreid. Onze hartelijke dank aan de gevers. Voor informatie kunt u contact opnemen met de bibliothecaris dhr. Hanselman, tel. 0544-73108.

E-mail: hanselman@wxs.nl

Door en misverstand is de lijst met aanwinsten van de bibliotheek niet in periodiek 46 afgedrukt, vandaar dat hij nu in deze periodiek verschijnt.

- Lichtenvoorde.** Fotoboekje, aangeboden door de SNS Bank Lichtenvoorde.
- Verzameling artikelen over de ziekenhuisstrijd vanaf 1979.** Krantenknipsels
- De Freule van Dorth.** Ben Bekker. Strengholt, 1974.
- Als de pieper gaat... 75 Jaar Vrijwillige Brandweer Groenlo.**
- Herindelingsontwerp Achterhoek Graafschap Liemers.** Vastgesteld door het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland. Arnhem, 2001.
- Programma van de opening der bad- en zweminrichting, Lichtenvoorde 8 juli 1934.**
- Gedenkboekje 70-jarig jubileum Vrijwillige Brandweer Lichtenvoorde.**
- Marmare Thuis.** Publicatie over de start van het Marianum in 1946.
- Knipselmap Tonny Krabbenborg vermist 20 april 1960.**
- 50 Jaar Woon- en zorgcentrum Antoniushove Lichtenvoorde.**
- de Lichte voorde - Band I, nummers 1 - 8.** Periodiek van de Vereniging voor Oudheidkunde.
- de Lichte voorde - Band II, nummers 9 - 13.** Periodiek van de Vereniging voor Oudheidkunde.
- de Lichte voorde - Band III, nummers 14 - 18.** Periodiek van de Vereniging voor Oudheidkunde.
- de Lichte voorde - Band IV, nummers 19 - 25.** Periodiek van de Vereniging voor Oudheidkunde.
- de Lichte voorde - Band V, nummers 26 - 33.** Periodiek van de Vereniging voor Oudheidkunde.
- de Lichte voorde - Band VI, nummers 34 - 40.** Periodiek van de Vereniging voor Oudheidkunde
- 'n Kleddeken Achterhooks.** Heruitgave-exemplaar.
- Gij beken eeuwigvloeiend.** Water in de streek van Rijn en IJssel. A.M.A.J. Driessen e.a.
- Om niet te vergeten.** Herinneringen van Willem Geurink en Dina Geurink-Wisselink.
- Bi'j ons op de boerderi'je.** Dialectverhalen van Beernt; Bennie van Schie.
- Van opoe, onderwijs, oorlog. En meer nog.** Gedichten van Jos Wijnen, 2000.
- De oele röp,** Achterhoekse Volksverhalen. Fa. de Boer Aalten, 1968.
- Van Huid tot Koninklijk Leder.** 125 jaar Koninklijke Hulshof's Leerfabrieken Lichtenvoorde. Beukelaer, de; e.a. Hans. Aalten, 2001.
- Geschilderd Verleden.** Beeldende kunstenaars uit Doetinchem, Gaanderen en Zelhem Diverse auteurs. Doetinchem, 2001.

- Tienjarige tafels geboorten 1811-1902 Lichtenvoorde.** Gemeente Lichtenvoorde.
- Tienjarige tafels Huwelijken 1811-1912 Lichtenvoorde.** Gemeente Lichtenvoorde.
- Tienjarige tafels Overlijden 1811-1932 Lichtenvoorde.** Gemeente Lichtenvoorde.
- Waar komt de H.B.S.** serie van 6 artikelen over het ontstaan van het Marianum. Hulshof / van Benthem / redactie. Lichtenvoorde, 1955.

- Het oude Volk.** Kroniek van joods leven in de Achterhoek, Liemers en het grensgebied. Kooger Hans. Doetinchem, 2001.
- Overledenen van Lichtenvoorde 1697-1772 Deel A.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1994.
- Stadsrekeningen van Lichtenvoorde 1721-1767.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1994.
- Rekeningen van de Kerkmeesters te Lichtenvoorde 1697-1781.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1993.
- Lidmatenboek Hervormde Gemeente van Lichtenvoorde 1641-1899.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1994.
- Overledenen van Lichtenvoorde 1773-1795 Deel B.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1994.
- Huwelijken R.K. Lichtenvoorde 1752-1811.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1997.
- Trouwboek Lichtenvoorde Nederduits Gereformeerde Gemeente 1745-1823 Deel B.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1993.
- Trouwboek Lichtenvoorde Nederduits Gereformeerde Gemeente 1649-1745 Deel A.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1993.
- Doopboek Statie Harreveld-Zieuwent 1783-1811 Deel 2.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1997.
- Doopboek Statie Harreveld-Zieuwent 1735-1783 Deel 1.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1997.
- Doopboek Lichtenvoorde R.K. 1781-1811 Deel B.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1995.
- Doopboek Lichtenvoorde R.K. 1750-1811 Deel A.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1995.
- Doopboek buurtschappen van Lichtenvoorde 1643-1750 Nederduits Gereformeerde Gemeente.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1993.
- Doopboek stad Lichtenvoorde 1677-1811 Nederduits Gereformeerde Gemeente.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1994.
- Overledenen van Lichtenvoorde 1796-1812 Deel C.** Wansing J.Ch. Lichtenvoorde, 1994.
- Geschiedenis van de oude St.Mattheus van Eibergen 1500 - 2000.** Wesselink E.H. Eibergen, 2000.

Periodieken

- Respons, mededelingen van het Meertens Instituut 2001.**
- Relatie Magazine Rijksarchief Gelderland: voorjaar – najaar 2001**
- 't Meisterbensken: jaargang 2001, nummer 60-61**
- Onder d'n Kroezenboom: jaargang 2001, nummer 1-2-3.**
- Alledaagse Dingen: jaargang 2001 nummer 1-2-3.**
- Old Nee: jaargang 2001, nummer 56.**
- Den Schaorpaol: jaargang 2001, nummer 1-2.**
- Kronijck van Deutekom en Salehem als oock Gander: jaargang 2001, nummer 99-101.**
- Contactorgaan ADW: jaargang 2001, nummer 1-2.**
- Old Ni-js: jaargang 2001, nummer 41-42.**
- Freriks Nieuws: jaargang 2001, nummer 96-97-98.**
- Gelders Erfgoed: jaargang 2001, nummer 1-2-3-4.**
- Jaarboek Achterhoek en Liemers: jaargang 2001, nummer 24.**

Excursie Wasserburg Anholt

Zondag 9 juni 2002. Op de binnenplaats van de Wasserburg Anholt dromden 43 mensen samen op de met veldkeitjes bestrate binnenhof. Menigeeen keek vanuit die ruimte met open mond op tegen de lichtgrijze toren en de indrukwekkende rode bakstenen gevels.

'Wat zijn dat voor uitsteeksels, daar boven aan de muur van de toren?' vroeg een mevrouw uit het gezelschap. 'Dat ga ik jullie nu vertellen,' zei een kleine sympathieke vrouw die kwam aanlopen en onze gids bleek te zijn. Met verve, en vooral kennis van zaken, begon ze aan haar verhaal: over het ontstaan van de burcht, de mensen die er gewoond hadden, de verervingen die hadden plaatsgevonden, en over de nederzetting Anholt die in economische zin van de kasteelheren geprofitteerd had.

'De toren,' zo sprak ze goed verstaanbaar, 'is in de twaalfde eeuw gebouwd. De stenen, vrij grote uit lava gehouwen brokken van verschillend formaat, komen uit de Eifel. De twee uitsteeksels die je daarboven ziet zijn de restanten waaraan een ophaalmechanisme was bevestigd. Daaraan werd destijds voornamelijk het proviand naar boven gehesen, waarna het door een opening in de toren werd getrokken.'

Met haar zo kenmerkende taal, goed Nederlands met af en toe een vleugje plat Duits, nodigde ze ons uit om de vele vertrekken in de burcht te bekijken.

'De kleine bibliotheek, eens een corveehok, en de grote bibliotheek samen,' ging ze enthousiast vertellend verder, 'bevatten meer dan 9000 boeken uit de periode 1470-1940.' Verder waren er elf cartografische werken aanwezig. In de vitrines lagen er acht van opengeslagen, waaronder enkele van de Nederlandse cartograaf/drukker Willem Janszoon Bleau (1571-1638); kloeke topografische boeken, de kaarten herkenbaar aan de opvallend heldere, overwegend blauwe kleurstelling.

'De biljartkamer,' vervolgde ze haar verhaal, 'is twaalf jaar geleden ingericht. Ze wordt, zo jullie nog kunnen zien aan de inpandige nissen, waar eertijds de kanonnen stonden opgesteld, beschermd door dikke muren. De lamp die boven het biljart hangt is van Boheems glas. De ridderzaal, waar we ons nu bevinden, is in 1365 ontstaan. Aan het plafond is het familiewapen zichtbaar. De vloer is van dennenhouten planken. Elke plank is zestien meter lang, wat overeenkomt met de lengte van de zaal. Aan de wanden hangen portretten van belangrijke dames en heren die eens de burcht bewoonden.'

In de ridderzaal vond een leuk incident plaats, toepasselijk zelfs. Mevrouw Johanna van den Mosselaar ontrolde een schitterend wandkleed, gemaakt door haar zuster Gerda, voorstellend de Wasserburg Anholt. Alle aanwezigen, inclusief onze gids, lieten even het interieur van de burcht voor wat het was. Vol bewondering keken zij naar de duizenden stiksels op het stramien, die, bij elkaar, zo nauwkeurig de burcht weergaven.

'In de ontvangstkamer,' vertelde onze gezellig voortdrentelende gids na het ongedwongen intermezzo verder, 'werden de vorsten, regeringsleiders of andere hooggeplaatste personen ontvangen. Daarom moest die kamer er representatief uitzien.' Ze wees ons op de wanden die rijk gedrapeerd waren met gobelins, voorstellende de continenten Afrika, Amerika, Azië en Europa. Voorts wees ze ons in de representatiezaal op een schrijftafel voor de secretaris, een antiek meubelstuk, voor een belangrijk deel uit ivoor gemaakt.

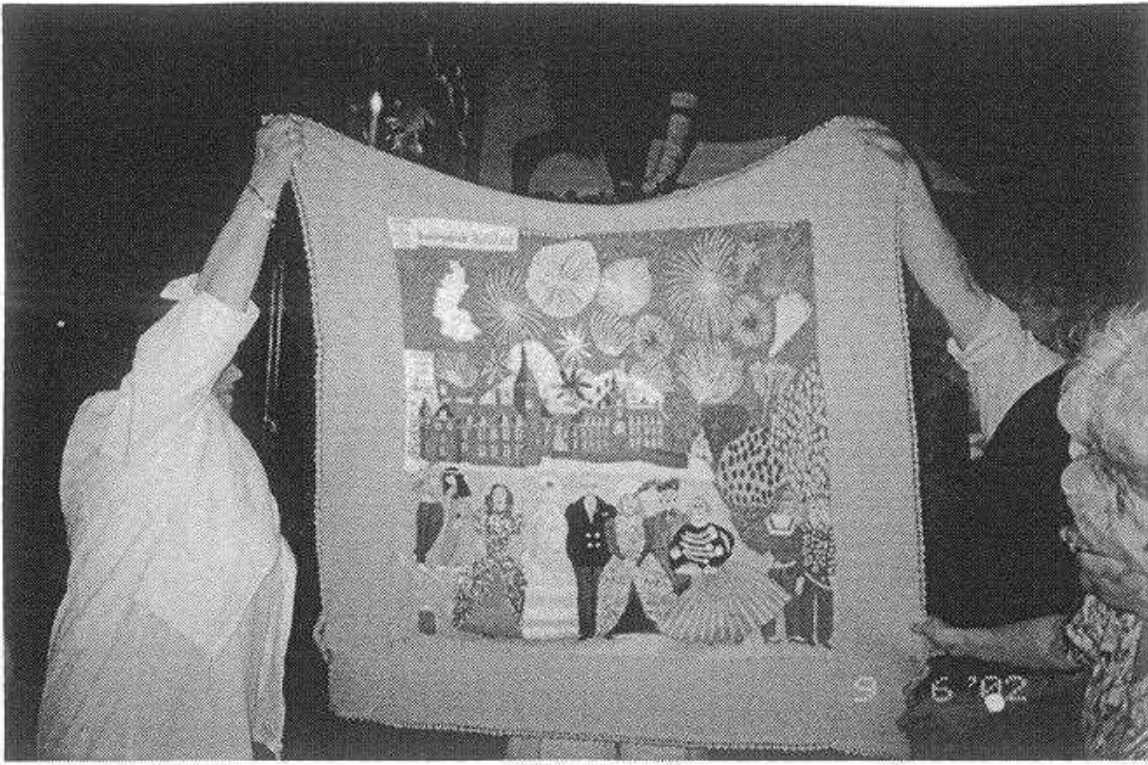
In de barokke eetzaal stonden, bij wijze van spreken, drie bedienden startklaar om een aantal

belangrijke gasten te ontvangen en hen vorstelijk te laven en te spijzen. Het zilveren bestek uit Rhede was, uit motieven van trots, dusdanig opvallend naast de borden neergelegd, dat de gasten het in de heften ingeslagen of ingegoten wapen van de Salms goed konden zien. De zogenaamde Kleine Marmerkamer was gevuld met porseleinen serviesgoed uit Japan. Daarentegen bevatte de Grote Marmerkamer, een deur verder, porselein uit China. Het serviesgoed in beide kamers was overzichtelijk uitgesteld.

Het volgende vertrek waar we binnenwandelden, was de Bronckhorsterkamer, een met een aantal portretten opgesierde slaapkamer, waarin een fraai bed stond van Nederlandse makelij. Van de slaapkamer, enigszins bedompt door de overheersend donkere tinten, spoedden we ons naar de galerij met tal van kostbare schilderijen.

Het was jammer dat onze gids daar werd opgeroepen om zich naar de uitgang te begeven voor de rondleiding van een volgende groep excursisten. Daardoor bleef er te weinig tijd over om alle schilderijen die er hingen te bezichtigen. Niettemin besteedde onze gastvrouw toch nog voldoende aandacht aan de trots van de galerij: Diana en Actaeon, een vroege Rembrandt, goed zichtbaar, veilig achter plexiglas.

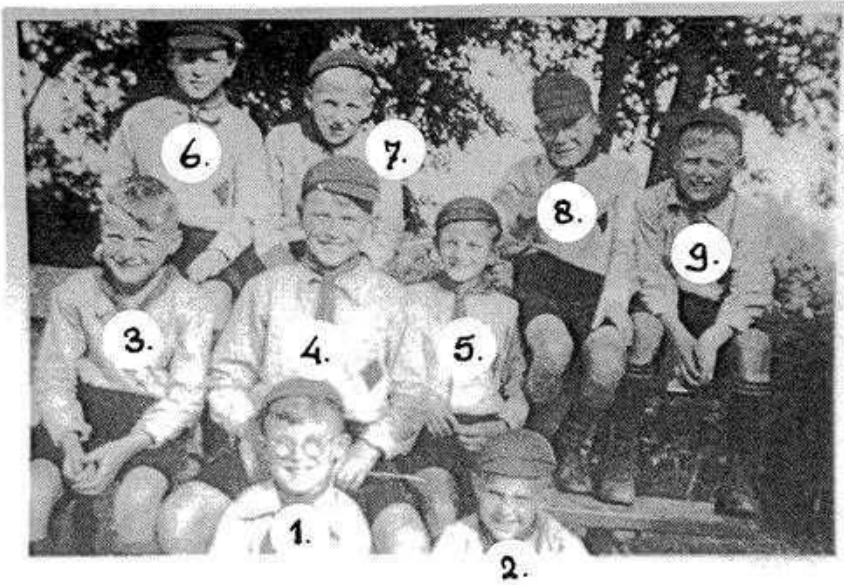
Via het trappenhuis uit 1699, waar onze excursie eindigde, arriveerden we in de hofkeuken. Daar bleek oud en hypermodern heel goed samen te kunnen gaan. In een vijftiende-eeuwse onderaardse ruimte, temidden van indrukwekkend grote pollepels, oude ketels en deels zichtbaar beroete afvoerkanalen, dronken we koffie of chocolademelk uit een twintigste-eeuwse automaat, waarin eenentwintigste-eeuwse munten pasten.

Het slot van deze geslaagde middag betrof de bezichtiging van de fraai aangelegde tuinen rondom de Wasserburg, vanwaar ieder, vermoeid, maar zeer voldaan, zijns weegs ging.

Henny Bennink

Ons 'zoekplaatje'

Geachte lezer, op ons zoekplaatje in periodiek nummer 46 hebben we een reactie ontvangen van de heer J.A.G. Pondes. Hij meende in de ons onbekende onderwijzer nummer 8 in het zoekplaatje, meester Van der Boom te herkennen. Onze hartelijke dank voor deze reactie. Ook op voorgaande zoekplaatjes kunt u nog steeds reageren.

Deze keer laten we een foto zien van een groepje jongens van de Bonifatiusknappen omstreeks 1940. Deze r.-k. jongensbeweging 'de Bonifatiusknappen' werd in 1939 opgericht. Pater de Wit (kapelaan te Lichtenvoorde) was de grote motor achter deze beweging. Beschermvrouwe was mevrouw Hulshof-Eras. Het was de voorloper van de jonge padvinderij (de welpen) in Lichtenvoorde.

Hier de nummers van de betreffende personen en hun namen voorzover bekend:

1. ....
2. ....
3. ....
4. Godfried Nijs
5. Bennie Busch
6. ....
7. Jan Meekes
8. ....
9. ....

Reactie graag aan de redactie of aan ondergetekende.
G.J.A. Eppingbroek
tel. 0543-515408

Adressen bestuur Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde:

H.J.A. te Brake
voorzitter   Verdijkstraat 9   7131 AJ Lichtenvoorde   tel. 0544-372117

A.W. Driessen
secretaris   Schatbergstraat 60   7131 AS Lichtenvoorde   tel. 0544-372823

J. Ernst
penningmeester   Derde Broekdijk 2   7132 EC Lichtenvoorde   tel. 0544-379321

G.J.A. Eppingbroek   Koekoekstraat 16   7102 AZ Winterswijk   tel. 0543-515408

C.M.W. Oolthuis-Wagener
werkgroep excursies-lezingen   Brechtstraat 5   7132 AC Lichtenvoorde   tel. 0544-372080

H.J. Hanselman   Const. Huygensstr. 7   7131 WG Lichtenvoorde   tel. 0544-373108

H.J. Krabbenborg
werkgroep streektaal   Boschlaan 3   7131 RA Lichtenvoorde   tel. 0544-371936

B.H.W. van Lochem   Patronaatsstraat 32   7131 CH. Lichtenvoorde   tel. 0544-378393

G.A.Th.M. Nijs
werkgroep archeologie   Past. Sandersstr. 13   7131 BT Lichtenvoorde   tel. 0544-376947

Redactieadres:

B.H.W. van Lochem   Patronaatsstraat 32   7131 CH. Lichtenvoorde   tel. 0544-378393

Bibliothecaris:

H.J. Hanselman   Const. Huygensstr. 7   7131 WG Lichtenvoorde   tel. 0544-373108

Internetpagina's:

Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde:

www.vol.mainpage.net

Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde:

www.awl.mainpage.net

*Wanneer U vragen heeft over de geschiedenis van onze gemeente,
aarzel dan niet met een van bovenstaande personen contact op te nemen!*

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013